

Sini Kuivalainen

”KU SAIS VAA SEN KOULUPAI- KAN”

Laptuote-säätiön nuortenryhmien merkitys
koulupudokkuuskierteen katkaisussa

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 17.11.2011	
Tekijä(t) Sini Kuivalainen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke "KU SAIS VAA SEN KOULUPAIKAN." Laptuote-säätiön nuortenryhmien merkitys koulupudokkuuskierteen katkaisemisessa.			
Tiivistelmä <p>Koulutuksen merkitys tuntuu nykypäivänä kasvavan entisestään ja taistelu koulupaikoista käy yhä kii-vaammaksi. Kuinka käy niiden nuorten, jotka putoavat tästä kyydistä ja jäävät ilman peruskoulun päättö-todistusta tai jatkokoulutuspaikkaa? Nämä koulupudokkaat jäävät usein ajelehtimaan vailla mahdolli-suuksia työllistyä. Tällöin myös syrjäytymisen riski kasvaa. Laptuote-säätiö pyrkii toiminnallaan katkai-semaan koulupudokkuuskierteen ja tukemaan nuorta pääsyssä takaisin koulutus- ja työmarkkinoille.</p> <p>Opinnäytetyöni kohteena on Laptuote-säätiön VaPa- ja Oppipajaryhmät. Pyrin selvittämään nuorten nä-kökulmasta ryhmien toiminnan merkitystä koulupudokkuuskierteen katkaisemisessa ja nuorten saatta-misessa takaisin osaksi koulutus- ja työmarkkinoita. Lisäksi käsittelen koulupudokkuuden taustoja ja nuorten tulevaisuudensuunnitelmia. Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastattelin Lap-tuote-säätiön nuortenryhmien yhdeksää nuorta teemahaastattelumenetelmää käyttäen. Aineiston analy-soin teema-analyysillä.</p> <p>Laptuote-säätiön nuoret ilmaisivat tyytyväisyytensä Laptuote-säätiön toimintaan. He kokivat saaneensa toiminnasta tukea pyrkimyksilleen palata takaisin koulunpenkille. Nuortenryhmät toivat koulupudokkai-den elämään myös sisältöä ja rutiinia, jotka osaltaan ennaltaehkäisevät jäämistä tyhjän päälle ja koulupu-dokkuuskierteen jatkumista.</p>			
Asiasanat (avainsanat) koulupudokkaat, koulutus, nuoret, opintojen keskeyttäminen			
Sivumäärä 41 s. + 1		Kieli suomi	
		URN	
Huomautus (huomautukset liitteistä)			
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara-Pitkänen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Laptuote-säätiö	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		<p>Date of the bachelor's thesis</p> <p>November 17, 2011</p>
<p>Author(s)</p> <p>Sini Kuivalainen</p>	<p>Degree programme and option</p> <p>Civic Activities and Youth Work</p>	
<p>Name of the bachelor's thesis</p> <p>"IF ONLY I COULD GET IN" - Significance of the Laptuote Foundation's youth groups in the prevention of juvenile school dropouts.</p>		
<p>Abstract</p> <p>The importance of education is nowadays growing at a constant rate and the battle for the remaining school places is becoming fierce. What happens to those youngsters who drop out of the ride and find themselves stranded without an elementary school diploma or a place for further education? These school dropouts are often left to be without any possibility of employment. This increases the risk of social exclusion. The Laptuote foundation's activities aim to end the cycle of dropping out of school and to support the youth to gain access to the work and labor markets.</p> <p>The subject of my thesis are Laptuote Foundation's youth groups VaPa and Oppipaja. My goal is to find out how the youth think about these groups helping them to prevent dropping out of school and to make them again a part of the education and labour markets. I also discuss the reasons behind dropping out and the future plans of the youth. My research is qualitative by nature. I interviewed nine persons from the youth groups of Laptuote Foundation using a themed interview structure. All the material is analyzed with a method of theme analyzation.</p> <p>The youth in the Laptuote Foundation's groups expressed their satisfaction with the activities provided to them by the Laptuote Foundation. They felt that the activities supported their efforts of getting back to school. The youth groups also brought routine and content to the school dropout life which are, in their way, a part of the preventive layer designed to prevent dropping out and social exclusion.</p>		
<p>Subject headings, (keywords)</p> <p>dropouts, education, youth, suspension of studies</p>		
<p>Pages</p> <p>41 p. + 1</p>	<p>Language</p> <p>Finnish</p>	<p>URN</p>
<p>Remarks, notes on appendices</p>		
<p>Tutor</p> <p>Hanne Salovaara-Pitkänen</p>		<p>Bachelor's thesis assigned by</p> <p>Laptuote Foundation</p>

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 KOULUTUS OSANA ELÄMÄÄ.....	2
2.1 Koulutuksen merkitys.....	2
2.2 Nuori koulutusyhteiskunnassa.....	3
3 KOULUPUDOKKAANA YHTEISKUNNASSA.....	4
3.1 Koulupudokkuuden taustatekijät.....	7
3.1.1 Kouluallergia.....	8
3.1.2 Nuoren kouluvaikeudet.....	8
3.1.3 Koulu pudottajana.....	11
3.1.4 Yhteiskunta pudottajana.....	13
3.2 Koulupudokkuuden vaikutukset elämäntapaan.....	14
4 LAPTUOTE-SÄÄTIÖ.....	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
5.1 Teemahaastattelun suunnittelu ja toteutus.....	18
5.2 Teema-analyysi.....	20
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	21
6.1 Laptuote-säätiön nuorten kouluvaikeudet.....	22
6.1.1 Oppimisvaikeudet.....	22
6.1.2 Kouluallergia.....	23
6.1.3 Opettajien vaikutus koulupudokkuuteen.....	24
6.1.4 Koulukiusaaminen.....	24
6.1.5 Maahanmuuttotilasta.....	25
6.1.6 Koulupaikasta jääminen ja koulutuksen keskeytys.....	26
6.2 Perheen ja vapaa-ajan vaikutus koulupudokkuuteen.....	27
6.3 Nuorten kokemukset Laptuote-säätiöstä.....	28
6.4 Laptuote-säätiön nuorten tulevaisuudennäkymät.....	30
7 POHDINTA.....	32
7.1 Tutkimustavoitteiden tarkastelu.....	33
7.2 Opinnäytetyön arviointi.....	35
LÄHTEET.....	37
LIITE/LIITTEET	

1 Teemahaastattelun runko

1 JOHDANTO

Koulutusjärjestelmän tarkoitus on antaa nuorille valmiuksia työllistymiseen ja myöhempään elämään. Koulutuksesta putoamisvaarassa olevien nuorten kannalta opiskelun jatkumisen kriittinen vaihe ajoittuu peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheeseen. Tällöin oppilaat tekevät ratkaisevia valintoja tulevaisuuttaan ajatellen. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan ole vielä kypsiä tekemään tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä. Erityisen ongelmalliseksi muodostuu silloin se ryhmä, joka jää ilman koulutuspaikkaa tai keskeyttää opiskelun koulutuksen alkumetreillä. (Huhtala & Lilja 2008, 13.)

Ajatus opinnäytetyöni työelämäkontaktista syntyi opiskellessani Mikkelin ammatti-
korkeakoulussa kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa. Olin kevättalvella 2010 moniammatillisessa harjoittelussa Lappeenrannassa Laptuote-säätiön nuortenryhmissä kahden kuukauden ajan. Laptuote-säätiö järjestää ja kehittää työtoimintaa, työhönvalmennusta, kuntoutusta, koulutusta, sekä muita tukipalveluja. Kohderyhmiin kuuluvat nuoret, pitkäaikaistyöttömät ja maahanmuuttajat. Säätiön palvelut koostuvat erilaisista yksilö-, ryhmä- ja työvalmennuspalveluista sekä työhönvalmennuspalveluista, joiden tarkoituksena on edesauttaa asiakkaan työllistymistä tai pääsyä koulutukseen. (Laptuote-säätiö 2011)

Työ nuorten koulupudokkuuden parissa oli mielenkiintoista ja antoisaa. Koen silloisen työharjoitteluni ja nykyisen opinnäytetyöni aiheen tärkeäksi, sillä nuorten koulupudokkuus on tällä hetkellä suuri ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulupudokkuus on ollut viime aikoina paljon esillä myös mediassa, jossa on kannettu huolta nuorten kouluttautumisesta. Opinnäytetyöni halusin linkittää jollain tavoin tekemääni harjoitteluun. Harjoittelun ansiosta Laptuote-säätiön toiminta ja käytännöt olivat minulle ennestään tuttuja. Sovimme Laptuote-säätiön kanssa opinnäytetyön tekemisestä.

Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan kolmeen ajankohtaiseen kysymykseen. Millaisia syitä nuorten koulupudokkuuden taustalla on? Millaisia kokemuksia nuorilla on Laptuote-säätiön palveluista? Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia nuorilla on VaPa- tai Oppipajaryhmän jälkeen? Aineiston keruu tapahtui haastattelemalla teemahaastattelumenetelmää käyttäen Laptuote-säätiön VaPa- ja Oppipajaryhmän nuoria. Nuoret olivat 16 – 21 -vuotiaita.

Opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää koulupudokkuuden ehkäiseviä malleja kehitettäessä. Opinnäytetyöni antaa tietoa koulutuksen ulkopuolelle jäämisen ja jättäytymisen syistä. Lisäksi opinnäytetyöni kertoo yhteistyötahoni Lapuote-säätiön toiminnan keinoista puuttua koulupudokkuuteen.

2 KOULUTUS OSANA ELÄMÄÄ

Suomalainen yhteiskunta, ja koulutus sen osana, on muuttunut paljon viime vuosikymmeninä. Huolimatta ikäsidonnaisten normien heikkenemisestä, koulu nähdään yhä monin tavoin kouluinstituution ja yhteiskunnan aikatauluttamana vaiheena lapsen ja nuoren kehityksessä. Perus- ja ammatillinen koulutus luovat perustan elinikäiselle oppimiselle ja ilman onnistunutta koulutusperustaa voi elämästä tulla kovaa. Yhteiskunnassa odotetaan, että mahdollisimman moni nuori jatkaa opintojaan peruskoulun jälkeen. Koulutusta pidetään hyödykkeenä ja jopa itsestäänselvyyttenä. Ne, joilla on vähiten koulutusta, ovat heikoimmassa asemassa ja ensimmäisinä työttömyysvaarassa. (Kallunki & Kangaskesti 1997, 70; Komonen 1999, 117; Kuronen 2010, 15.)

Yleisen ja yhtäläisen koulutusjärjestelmän tarkoitus on tarjota kaikille tasapuolisesti yleissivistävä ja ammatillinen koulutus. Nykypäivän kouluissa on havaittavissa uudenlaisia haasteita. Koulun tulisi pystyä edistämään ja ylläpitämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta, yhteisöllisyyttä ja erilaisuuden hyväksymistä. Koulun tulisi myös huolehtia siitä, että nuoren motivaatio kouluttautumiseen säilyy ja elinikäinen oppiminen mahdollistuu. (Tilus 2004, 29.)

2.1 Koulutuksen merkitys

Koulutuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on valikoida nuoret erilaisille koulutusreiteille ja sitä kautta erilaisiin työtehtäviin. Koulutusjärjestelmän toimintaa on arvosteltu oppilaiden asettamisesta paremmuusjärjestykseen testien ja arvosanojen perusteella. Koulutusasteelta toiselle siirryttäessä aina osa nuorista putoaa järjestelmän ulkopuolelle. Koulutusjärjestelmä karsii siis pois heikosti pärjäävät, huonosti motivoituneet tai muuten ongelmalliset oppilaat. Valikoinnin seurauksena kaikki oppilaat eivät voi menestyä koulussa yhtä hyvin. (Järvinen & Jahnukainen 2008, 140.)

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on yleensä määritelty yhteiskunnalliseksi ja yksilölliseksi ongelmaksi, koska silloin todennäköisyys marginalisoitumiseen ja työttömäksi jäämiseen kasvaa. Vähäisen koulutuksen omaavien tulevaisuus saattaa koostua pätkätöistä tai pitkistä työttömyysjaksoista, mikä osaltaan voi johtaa jopa syrjäytymiseen. Vielä pari vuosikymmentä sitten nuoret saattoivat lyhyen työttömyysjakson jälkeen päästä vakituiseen työhön. Nykynuorten on sen sijaan osattava valmistautua vaihtuviin ja lyhytaikaisiin työsuhteisiin. Lisäksi nuorilta on alettu vaatia enemmän joustoa muun muassa työaikojen, työtehtävien ja palkkojen suhteen. Työmarkkinoilla pärjätäkseen on oltava valmis jopa muuttamaan asuin- tai työpaikkaa tarvittaessa. (Järvinen & Vanttaja 2006, 19; Kallunki & Kangaskesti 1997, 70; Vehviläinen 1997, 119.)

Nuorten ja heidän vanhempiensa näkemykset koulutuksen merkityksestä ja menestymisestä koulussa liitetään usein työssä menestymiseen. Perinteisesti onkin ajateltu, että mitä pidempi koulutus, sitä parempi työpaikka ja elämä. Vähäisen koulutuksen on kuitenkin katsottu johtavan keskimääräistä todennäköisemmin psykososiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin, joten paremmasta elämästä ei ole enää takeita. Nykyisin tämä paremman työpaikan ja elämän ihanne on vaarantunut muun muassa kasvaneen työttömyystilanteen vuoksi. (Järvinen & Vanttaja 2006, 14; Kanerva 1997, 85.)

2.2 Nuori koulutusyhteiskunnassa

Nuoruusiässä (ikävuosina 12 – 22) tapahtuu paljon fyysisiä ja psykologisia muutoksia, joiden takia nuori joutuu pohtimaan ja muuttamaan sisäisiä käsityksiään itsestään, ruumiistaan, vanhemmistaan ja sosiaalisista suhteistaan. Nuori joutuu etsimään oman identiteettinsä, valitsemaan arvomaailmansa ja irrottautumaan lapsuuden riippuvuussuhteista. Nyky-yhteiskunnassa nuoret tulevat murrosikään entistä aikaisemmin ja toisaalta pidentyneet kouluttautumisaajat ja median avulla luotu kuva nuoruuden ihannoinnista aiheuttavat sen, että nuoruus myös päättyy entistä myöhemmin. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 1999, 12; Laukkanen 2003, 210.)

Yhteiskunnallisen muutoksen edetessä, etenkin nuoret joutuvat lujille. Nuorten näkökulmasta tulevaisuus näyttää epävarmalta. Tämän epävarmuuden keskellä koulumaailmalla onkin suuri rooli nuoren tukijana. Koulu tarjoaa lukuisia mahdollisuuksia edetä

kehitystehtävissä, jolloin koulun rooli laajenee koulutuksen lisäksi myös kasvatukselliseksi puolelle. Koulun toimintakulttuuri vaikuttaa paljon siihen, millainen aikuinen nuoresta kehittyy. Koulun arki sisältää kehitykseen positiivisesti ja negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi koulun ilmapiiri, oppilaiden väliset suhteet, suhteet opettajiin sekä koulun normit. Nuoren itsensä on osattava valikoida näistä kehitystään parhaiten tukevat tekijät. (Kuronen 2010, 43; Siikonen 2007, 28.)

Nuoruusikä on haastavaa, sillä se tuo mukanaan keskittymisvaikeuksia, jotka haittaavat merkittävästi oppimista. Murrosiässä nuoren uppiniskaisuus ja huonot tavat voivat lisääntyä, koulumotivaatio saattaa olla hukassa ja koulumenestys heikkenee herkästi. Tietynlainen kypsymättömyys ja siihen liittyvä lyhytjänteisyys ovat ikäkauteen kuuluvia ongelmia, joita koulun on vaikea ymmärtää ja ottaa huomioon vaatimissaan ratkaisuissa. (Ekebom, Helin & Tulusto 2000, 115.)

Ekebomin ym. (2000, 116 – 117) mukaan nuoruuden ikävaiheessa nuori tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka mahdollistavat ne asiat, joita tarvitaan kehityksessä lapsesta aikuiseksi. Opettajan merkitys on tällöin suuri sekä samaistumiskohteena että itsenäistymisprosessin kohteena. Mikäli koulu ei reagoi nuoren ongelmiin, nuori saattaa kokea, ettei hänestä välitetä. Piittaamattomuus viestittää nuorelle, että hän voi tehdä mitä tahansa kenenkään siihen puuttumatta. Nuorelle voi tällöin muodostua illuusio omasta kaikkivoipaisuudestaan, mikä osaltaan kuuluu nuoren kehitykseen, mutta saattaa aikaansaada myös negatiivisia vaikutuksia.

Koulukokemukset jäävät ihmisten mieliin hyvinkin pitkäksi ajaksi ollen tärkeitä vielä myöhemmälläkin iällä. Mitä paremmaksi nuori on kokenut koulunsa ilmapiirin ja mitä paremmin hän on siellä viihtynyt, sitä positiivisemmat mielikuvat hänellä on koko kotikunnastaan. Ratkaisevia tekijöitä ovat nimenomaan yhteishenki, osallisuuden tunne ja se kiusataanko koulussa vai ei. Olisikin tärkeää muistaa kenen ehdoilla koulua rakennetaan. Menestyjät pärjäävät monenlaisissa oloissa, mutta heikommat tarvitsevat tukea pysyäkseen mukana. (Kuronen 2010, 47.)

3 KOULUPUDOKKAANA YHTEISKUNNASSA

Koulupudokkuuden eri muotoja on usein kutsuttu siirtymäongelmiksi. Koulupudokkuudella voidaan tarkoittaa sitä, ettei nuori saa peruskoulun päättötodistusta tai ettei hän aloita toisen asteen koulutusta peruskoulun jälkeen. Koulupudokkuutta on myös, mikäli nuori keskeyttää toisen asteen koulutuksensa sen aloitettuaan tai peruu saadun opiskelupaikan. Opintojen keskeyttäminen on käsitteenä laaja, joten sen suhteen tulee olla tarkkana. Opintojen keskeyttämisistä iso osa on myös niitä, joissa vain vaihdetaan koulutuksesta toiseen. Mikäli koulutuspaikan vaihto on välitön, se ei kuulu koulupudokkuuden piiriin, sillä koulupudokkuudella tarkoitetaan keskeyttämistä pidemmäksi ajaksi. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen ja Savioja 2007, 14; Komonen 1999, 119.)

Koulupudokkuudella tarkoitetaan kuitenkin Huhtasen (1999, 244) mukaan pidempiaikaisen keskeyttämisen lisäksi myös oppilaan huonoa koulumenestystä, jatko-opintoihin pääsemisen vaikeutta, koulupinnausta, epämääräisiä poissaoloja sekä osallistumattomuutta koulunkäyntiin. Koulun ja oppilaan suhde ei tällöin toimi, eikä oppilas pääse asetettuihin tavoitteisiin. Koulupudokkuudesta voidaan puhua myös silloin, kun oppilas on lahjakas ja kärsii koulutuksen haasteettomuudesta. Oppilasjoukon keskiosa voi hyvin, mutta reuna-alueet, heikoimmat ja parhaimmat oppilaat, ovat vaarassa pudota.

Nykyisin polarisaation vaikutus on suuri. Osa nuorista menestyy paremmin kuin koskaan, mutta vastaavasti osalla nuorista menee erittäin huonosti. Kuilu menestyjien ja epäonnistujien välillä on erittäin suuri ja se jakaa nuoret eriarvoisiin asemiin. Mikäli koulupudokkuudella tarkoitetaan sitä, ettei nuori jatka koulunkäyntiään, muttei myöskään siirry työelämään, vuosittain 4,6 % pojista ja 15,6 % tytöistä oli työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella 1990-luvun puolivälissä. Nämä luvut ovat olleet kasvussa 2000-luvulla, jolloin pojista työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oli 2008 jo 8,7 % ja naisista 16 %. Naisten korkeaa prosentuaalista osuutta selittää se, että hieman yli puolet, 8,7 % työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista naisista oli äitejä. (Aalberg & Siimes 2007, 137; Myrskylä 2011, 39; Vehviläinen 1999, 197 – 198.)

Opintojen keskeyttäminen on lisääntynyt tasaisesti 1970-luvulta lähtien. Keskeyttäminen on yleisintä toisen asteen opintojen alkuvaiheessa. Opintojen lopettamisen lisäksi myös väliaikainen keskeyttäminen on haitallista, sillä se merkitsee viivettä tutkintoon ja hidastuttaa kilpajuoksua koulutusmarkkinoilla. Keskeyttäminen on nähty ongelmallisena teon lisäksi myös seurauksiltaan. Yhteiskunnassa ihannoidaan lineaarista elä-

mänkulkua, jossa koulutus on nuoruuteen kuuluva jakso, jota seuraa suora työelämään siirtyminen. Opintojen keskeytys edustaa normaalin elämänkulun rikkovaa ratkaisua. Keskeyttäjän tekemät valinnat eroavat siis yhteiskunnan luomasta normaaliuden määritelmästä. (Komonen 1999, 118.)

Suurin osa (97 %) peruskoulun päättävistä nuorista hakee joko toisen asteen koulutukseen tai peruskoulun lisäopetukseen, kuten kymppiluokalle. Vuonna 2009 yli 8 % koulupaikkaa hakeneista ei saanut opiskelupaikkaa. Osalle heistä tarjotaan kuitenkin opiskelupaikkaa myöhemmin jälkivalinnassa. Se, ettei nuori saa koulupaikkaa heti peruskoulun päätyttyä ei vielä tarkoita täydellistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä. (Alatupa ym. 2007, 14; Tilastokeskus 2011.)

Lehtonen ja Lehtonen (2008, 53) ovat tuoneet esille sen, ettei nuorten koulupudokkuudesta puhuttaessa kyse ole syrjäytymisestä. Syrjäytyminen on pidempi prosessi, jossa yhdistyy putoaminen yhteiskunnan vaatimuksista laajemmin. Pelkkä kouluttamattomuus ei yksin riitä syrjäytymiseen. Se on kuitenkin merkittävä tekijä syrjäytymisen selittämisessä. Niinpä nuorten kohdalla käytetäänkin termiä syrjäytymisuhan alla oleva nuori.

Myrskylä (2011, 9 – 10, 12) on käyttänyt käsitettä ”ulkopuolinen” kuvaamaan niitä nuoria, jotka ovat jääneet kaikkien yhteiskunnallisten instituutioiden ja palvelujen ulkopuolelle. Nämä nuoret eivät opiskele tai käy töissä. He eivät suorita varusmiespalvelusta, eivätkä myöskään ole eläkkeellä. He ovat kadonneet jonnekin yhteiskunnallisten palveluiden ulkopuolelle, josta heitä ei voida tavoittaa. Tämä ulkopuolella oleminen viivyyttää nuorten työelämään siirtymistä ja voi johtaa siihen, että nuori syrjäytyy. Vuonna 2008 näitä ulkopuolella olevia nuoria (15 – 29-vuotiaita) oli 57 800, joista 32 400:lla nuorella oli pohjalla vain perusasteen tutkinto. Pelkän perusasteen varassa olevan nuoren riski kuulua ulkopuolella olevien ryhmään on kolminkertainen verrattuna niihin nuoriin, joilla on ammatillinen koulutus. Myös työttömyyden riski on selvästi suurempi.

Tässä opinnäytetyössä koulupudokkaiksi luokitellaan ne nuoret, jotka ovat vapaasta tahdostaan lopettaneet koulun peruskoulun aikana tai sen jälkeen, sekä ne, jotka eivät ole syystä tai toisesta saaneet jatkokoulutuspaikkaa. Koulupudokkaita ovat myös ne, jotka eivät ota saatua koulutuspaikkaa vastaan tai keskeyttävät koulutuksen sen aloi-

tettuaan. Koulupudokkaiksi ei sen sijaan tässä opinnäytetyössä määritellä niitä nuoria, joiden koulumenestys on heikkoa, jotka pinnaavat koulusta, tai joilla on epämääräisiä poissaoloja. Koulupudokkaita eivät tässä yhteydessä ole myöskään vaille haasteita jäävät lahjakkaat oppilaat, mikäli he ovat vielä koulutuksen piirissä.

3.1 Koulupudokkuuden taustatekijät

Koulupudokkuudelle voidaan nykypäivänä nähdä monia erilaisia syitä. Nämä syyt ovat sidoksissa nuoreen itseensä sekä hänen toimintaansa ja intresseihinsä. Koulupudokkuus ei kehity hetkessä, vaan tilanne muuttuu vähitellen. Useilla oireet ilmenevät jo peruskoulun alemmilla luokilla. Aluksi puutteita voi olla oppimisessa, josta syntyy lisää vaikeuksia, mikäli asiaan ei puututa varhaisessa vaiheessa tukitoimin. Koulussa ilmenee käytösongelmia, motivaatio heikkenee, koulumenestys huononee ja koulutovereiden kanssa voi olla vaikeuksia. Näiden lisäksi kierteeseen kuuluu sosioemotionaalisia ongelmia, heikkenevä itsearvostus, koulupelkoa, psykosomaattisia oireita sekä pinnausta. Kun koulunkäynti ei maistu, nuori saattaa lopettaa koulun oppivelvollisuusiän ohitettuaan eikä hän kiinnostu ammattikoulutuksesta. Työllistymismahdollisuudet ovat tällöin heikot ja rahatilanne huono. (Rönkä 1996, 9; Vertanen 2008, 15 – 16.)

Kun oppilas siirtyy ala-asteelta yläasteen aineopettajajohtoiseen opetukseen, saattavat ongelmat kärjistyä. Koulu vaihtuu, opettajat ovat uusia ja oppilaan taustoista tietämättömiä, opiskeluryhmät eivät ole kiinteitä ja murrosikä tuo omat vaikeutensa. Kun tähän lisätään vielä oppimisvaikeudet, perhekriisi, koulukiusaaminen, yksinäisyys, mahdollinen maahanmuuttajatausta tai jokin psyykkinen ongelma, kuten masennus, saattaa nuori reagoida jättäytymällä pois hankalilta tunneilta ja lopulta ehkä kokonaan pois koulusta. (Ekebom ym. 2000, 135.)

Syitä koulupudokkuuteen on löydetty myös koulujen toiminnasta. Koulu instituuttina on kriisissä. Opetukseen tulisi tehdä suuria muutoksia, mikäli haluttaisiin pitää nuoret koulutuksen piirissä. Erityisopetusta tulisi tarjota niille, jotka ovat vaarassa pudota koulutuksesta joko heikon koulumenestyksen takia tai sen vuoksi, ettei koulu tarjoa tarvittavia haasteita. Koulun lisäksi myös suomalainen yhteiskunta pudottaa nuoria edellyttämällä nuorilta liikojä. Nuorten tulisi peruskoulun loppuvaiheessa tietää, mitä he aikovat tulevaisuudessaan tehdä ja mille alalle työllistyä. Koululaitoksen uudista-

minen on haastavaa ja aikaa vievää. Ei siis ole ihme, että osa nuorista päätyy koulupudokkaiksi.

3.1.1 Kouluallergia

Takala (1992, 8) on käyttänyt käsitettä ”kouluallergia” kuvaamaan sellaisen nuoren suhtautumista koulutukseen, jolla on loistava tulevaisuus takanaan, mutta ei mitään sannonavaa itsestään tai omista haluistaan. ”Kouluallergikko” on peruskoulun tai ammatillisen koulutuksen keskeyttänyt nuorisotyötön, joka ei mistään hinnasta halua kouluun. Hän on pudonnut yhteiskunnan vaatimuksista jo kouluaikanaan. Nuori ei ole myöskään kyennyt sisäistämään koulun normeja ja sen piilo-opetussuunnitelmallisia vaatimuksia.

Kouluallergiaan ilmiönä kuuluu paljon erilaisia piirteitä. Nuorella on yleensä negatiivinen asenne kouluun ja haluttomuus ylipäättensä yhtään mihinkään. Opettajia kohtaan ollaan aggressiivisia, eikä opettaja pysty pitämään ammattimaista otettaan ja kuria yllä. Nuorella kouluallergikolla on harvemmin harrastuksia, vaan vapaa-aika ja elämä yleisesti tuntuu olevan tuuliajolla. Nuoret ovat päämäärättömiä, tietämättömiä omista kyvyistään, haluistaan ja persoonastaan sekä suhteesta yhteiskuntaan. Kouluallergikoilla on taipumusta häiriköintiin tai passiivisuuteen ja he toivovat, että rahaa voisi saada ilman, että täytyy raataa. (Takala 1992, 34.)

Koulussa voi olla paljon sellaista, mikä ei motivoi nuorta tai on tämän mielestä tylsää. Kun oppimisvaikeudet vielä kuormittavat lisää, saattaa nuori todeta, ettei jaksaa, halua tai ymmärrä mitään. Nuorissa on havaittavissa joukko, joka suhtautuu vihamielisesti kouluun. Nuoret pinnaavat paljon koulusta osoittaen, ettei elämässä ole kaikki kunnossa. Koulukielteisyyteen liittyy muutenkin paljon ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Kun koulunkäynti muuttuu vastenmieliseksi voi peruskoulun päättötodistus jäädä heikoksi. Kouluallergia on siis yksilön lisäksi myös instituution ja yhteiskunnan ongelma. (Kuronen 2010, 17; Takala 1992, 33)

3.1.2 Nuoren kouluvaikeudet

Nuorten näkökulmasta katsottuna voi koulupudokkuuden taustalla olla vaikeus integroitua koulutusjärjestelmään. Halu oppia ja motivoituminen koulutyöhön voi olla

haasteellista. Valtaosalla ammatillisesta koulutuksesta putoavista nuorista on koulu-
vaikeuksia jo peruskoulussa. Oppimisvaikeuksista seuraa yleensä käytöshäiriöitä, kun
koulunkäynti muuttuu vastenmieliseksi. Vaikeudet voivat myös latistaa nuoren itse-
tuntoa ja nuori saattaa kokea teoriapainotteisen ammatillisen koulutuksen liian haasta-
vaksi. Nuoret ovatkin itse todenneet, että heidän arvionsa mukaan kouluvaikeudet ovat
suurin koulupudokkuuden riskitekijä. (Hämäläinen 1996, 30 – 31; Kuula 2000, 41.)

Lämsä (1999, 53) toteaa, että monissa kouluissa oppilaat tunnistetaan ja he leimautu-
vat ongelmatapauksiksi opettajien toimesta. Kun nuori leimautuu, on hänen vaikea
päästä eroon siitä. Opettajat saattavat syyttää kaikista koulun häiriötilanteista aina lei-
mautunutta nuorta. Kun nuori saa tietynlaisen leiman, hän saattaa alkaa itsekin leimata
itseään. Nuori saattaa esimerkiksi uskoa, että millään mitä hän tekee, ei ole elämässä
merkitystä. Niinpä kokeisiin lukuaika käytetäänkin nuoren mielestä hyödyllisemmin
tapaamalla kavereita. Kun kokeessa sitten ei tule hyviä tuloksia, syyttää nuori itseään
ja sitä, että hän on vain niin huono. Mikäli nuori onnistuu kokeessa, syy on jossain
muualla kuin hänessä itsessään. Nuori kokee, että joku muu ohjaa hänen elämäänsä,
eikä hän pysty vaikuttamaan mihinkään. Tämä voi osaltaan vaikuttaa nuoren koulu-
motivaatioon ja jopa keskeyttämispäätökseen.

Koulupudokkaiden joukosta on löydettävissä joukko, joka on pudonnut koulutuksesta
pitkälti ajautumisen tuloksena. Kilpailukyky koulutusmarkkinoilla on ollut huono,
eikä omilla valinnoilla nähdä olevan merkitystä. Vähäisillä voimavaroilla opiskeleval-
le nuorelle heikko koulumenestys ja karsiutumisen kaltaiset takaiskut muodostuvat es-
teeksi koulun jatkamiselle. Lisäksi nämä nuoret ovat vaarassa jättää koulutuksen kes-
ken yhä varhaisemmassa vaiheessa. Keskeyttäminen itsessään ei johda syrjäytymi-
seen, mutta ne ominaisuudet ja syyt, jotka johtavat koulun keskeyttämiseen, estävät
nuoria selviytymästä muillakin elämänalueilla. (Komonen 1999, 123.)

Heikon koulumotivaation taustalla voi olla myös monia tekijöitä, joita ei koulussa tie-
dosteta. Koulunkäyntiin heijastuvat nuoren kotiolot, kaverisuhteet ja monet muut, hy-
vinkin pienet asiat, jotka saattavat nuorille olla elämän ja kuoleman kysymyksiä. So-
siaalisilla suhteilla koulutovereihin ja opettajiin on suuri merkitys koulumotivaatioon.
Tasa-arvoinen, kannustava ja arvostava ilmapiiri lisäävät ryhmähenkeä ja yhteisölli-
syyttä, sekä halua ponnistella vaikeuksien yli. Huono ryhmähenki voi johtaa koulukiu-
saamiseen. Riskiä kiusatuksi tulemiseen kasvattavat myös huono keskiarvo, heikko

koulumenestys tai pojilla huono liikuntanumero. Laajat tutkimukset ovat myös osoittaneet, että pitkäkestoinen ja vakava koulukiusaaminen voi johtaa koulupudokkuuteen ja mielenterveysongelmiin. (Kuronen 2010, 18; Sinkkonen 2010, 188; Vertanen 2008, 16.)

Erityisessä vaarassa ovat ne nuoret, jotka kokevat jatkuvaa epäonnistumista koulussa. Itsetunto murenee ja toivottomuus sekä välinpitämättömyys kasvavat. Välinpitämättömyys saattaa johtaa pinnauskierteeseen, etenkin, jos kaveripiirissä on joku, jolla on samantyyppisiä ongelmia. Poissaolot koulusta aiheuttavat suuren aukon tietoon, josta seurauksena voi olla luokalle jäänti. Pudotessaan alemmalle luokalle nuori voi kokea huonommuudentunnetta ja häpeää. Lisäksi hän kokee olevansa aikuisempi ja kehittyneempi kuin luokkatoverinsa, jolloin ystävyssuhteiden luominen on vaikeaa. (Ekebom ym. 2000, 135.)

Koulupudokkuuden riski on suuri niillä oppilailla, jotka läpäisevät peruskoulun niin sanotuilla armovitosilla, eikä heillä täten ole todellisia valmiuksia jatko-opintojen onnistumiseksi, vaikka he saisivatkin jonkin jatkokoulutuspaikan. Ongelmana saattaa myös olla se, että nuorten hakutoiveet ovat hyvinkin epärealistiset. Pudonneet nuoret ovat itse todenneet, että eivät 15-vuotiaina olleet tarpeeksi kokeneita ja kypsiä päättämään tulevaisuudestaan. Koulutuspaikkaa vaille jääneet ovat usein valinneet sellaisia aloja, joihin on vaikeaa päästä. Myös hakutoiveiden jättäminen vain yhteen kasvattaa riskiä koulutuspaikattomuuteen. (Alatupa ym. 2007, 16; Komonen 1997, 100; Kuula 2000, 41.)

Yläasteen keskeyttämisen taustalla voi olla myös koulupelko, jolloin nuori ei välttämättä kykene normaaliin koulunkäyntiin. Koulupelon syynä ei välttämättä ole nuori itse, vaan ongelmatilanteet kotona voivat johtaa siihen, ettei nuori uskalla poistua kotoa koulupäivän ajaksi. Koulupelko ja masennus kulkevat usein käsi kädessä. Ongelmaa on vaikea havaita kotona, sillä nuoren ahdistus iskee kouluaikana. Somaattiset sairaudet, kuten vatsakipu ja päänsärky ovat todellisia ja paniikki voi yllättää kesken koulupäivän, jolloin on päästävä pois koulusta. (Aaltonen ym. 1999, 335; Ekebom ym. 2000, 136.)

Oman riskiryhmänsä muodostavat maahanmuuttajat, joilla on vaikeuksia suomen kielen kanssa ahkerastakin opiskelusta huolimatta. Uuden kielen opettelu vie aikaa ja sy-

vempi kielenhallinta ja abstrakti ajattelu luovat ylitsepääsemättömiä haasteita. Jos nuorella on lisäksi oppimisvaikeuksia, traumaattisia kokemuksia, uusi kulttuuri ja yhteiskunta, ovat keinot ongelmien käsittelyyn vähäiset. Koulupudokkuuden riski on tällöin todellinen. Ulkomaalaistaustaisten vain peruskoulun suorittaneiden nuorten riski päätyä koulupudokkaiksi on lähes kuusinkertainen kotimaisiin nuoriin verrattuna. (Ekebom ym. 2000, 136; Myrskylä 2011, 14.)

3.1.3 Koulu pudottajana

Koulun instituutiona on tarkasteltava huolella omaa osuuttaan nuoren koulupudokkuusprosessissa. Koulu voi edistää putoamista monin tavoin ja pahimmassa tapauksessa jopa aiheuttaa sitä. Onkin tarpeellista selvittää, missä määrin koulun käytänteet luovat koulupudokkuutta. (Lappalainen 1999, 100; Lehtonen & Lehtonen 2008, 54.)

Kallungin ja Kangaskestin (1997, 71) mukaan koulu luokittelee oppilaita koulumenestyksen ja kouluun sopeutuvuuden perusteella. Samalla osa nuorista leimataan poikkeaviksi. Nuoret ovat lähtöisin erilaisista kulttuuritaustoista, jolloin myös opetussisällöt ja koulun tavat näyttäytyvät heille eri tavoin. Oppilaiden luokittelu tarkoittaa myös sitä, että osa nuorista ajautuu väijäämättä epäonnistumiseen. Tästä epäonnistumisesta syytetään kuitenkin yksinomaan oppilasta itseään, eikä huomioon oteta koulun osuutta.

Opinto-ohjauksen tila on huolestuttanut 2000-luvulla. Arviointituloksen mukaan opinto- ja uraohjaus on koettu puutteelliseksi eri kouluasteilla. Nuoret eivät saa riittävästi ohjausta ja tukea opintojen vertailussa ja ammatillisten valintojen tekemisessä. Yleisesti ajatellaan, että pieni koulu olisi oppilaalle paras vaihtoehto tiiviin kouluyhteisön ja läheisen sijainnin vuoksi, mutta suurempi koulu saattaisi siirtymävaiheessa tarjota monipuolisempaa opinto-ohjausta ja työelämään tutustumista. Suuremman koulun sijainti on yleensä kaupungissa, jolloin myös jatkokoulutusvaihtoehtoja on useampia. Varhainen puuttuminen koulupudokkuuteen olisikin tärkeää, sillä koulupudokkuus voi alkaa kehittyä jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Se ei siis ole hetkellinen ilmiö, vaan se muodostuu pitkällä aikavälillä. Mitä aiemmin siihen osataan koulussa puuttua, sitä suurempi todennäköisyys on, että mahdolliset koulupudokkuuteen ajavat tekijät saadaan kuriin. (Alatupa ym. 2007, 17; Christenson & Thurlow 2004, 37; Kuronen 2010, 15.)

Erityisopetuksen määrä on tekijä, jolla näyttää olevan yhteys putoamisriskiin. Erityisopetukseen laitetaan ne nuoret, joilla nähdään olevan vaikeuksia suoriutua koulusta omin avuin. Näillä nuorilla riski koulupudokkuuteen on jo kasvanut ja mikäli tukitoimiin ei tartuta, voi edessä olla putoaminen. Erityisen tuen tarve voi johtua oppimisvaikeuksista, tunne-elämän häiriöistä, koulukiusaamisesta tai elämänhallinnan ongelmista. Peruskoulussa ongelmana on myös se, että oppimisessa ei oteta riittävästi huomioon yksilöitä ja erilaisia oppijoita. Oppiminen etenee suurilta osin keskimääräisen osaamisen mukaan, jolloin lahjakkaimmat ja heikoimmat jäävät vaille tasoistaan opetusta. Lahjakkaimmat oppilaat kärsivät motivaatio-ongelmista, kun taas heikoimmat oppilaat jäävät vaille tietoja ja taitoja. Pulpetissa istuminen tunnista toiseen ilman, että hyötyy opetuksesta, saa nuoret turhautumaan koulunkäyntiin. Opettajat ovat sitä mieltä, että oppimiseen tarvittavat perustaidot ovat heikentyneet ja selviytyminen vuosiluokan tavoitteista tuottaa yhä useammalle ongelmia. Heikoimmat oppijat siirretään erityisluokille kuromaan kiinni ”normaalin” luokan oppimistahtia. (Alatupa ym. 2007, 18; Kuronen 2010, 17; Lehtonen & Lehtonen 2008, 57; Tilus 2004, 19; Vertanen 2008, 17.)

Aalberg ja Siimes (2007, 135 – 136, 140) ovat todenneet, että nykyinen koululaitos ei ota huomioon tyttöjen ja poikien erilaisia tarpeita, sillä tasa-arvolaki estää sukupuolten huomioimisen kouluissa. Tämän vuoksi nuoret jäävät ilman tarvitsemaansa tukea nuoruuden kriittisen kehitysvaiheen aikana. Koska tyttöjen kehitys on poikia pari vuotta edellä, he ovat jossain määrin kypsempiä peruskoulun loppuvaiheilla, jolloin tulevaisuutta määritteleviä valintoja tehdään ja jatkokoulutuspaikkoja valitaan.

Uusi suuntaus levisi kouluihin 1990-luvun alkupuolella. Tämä suuntaus korostaa ”oppilasta oman oppimisensa ohjaajana”. Suuntausta on tulkittu jopa niin, että opettajan tulee tehdä itsensä tarpeettomaksi ja puuhailla muita asioita sillä aikaa, kun oppilaat toimivat aktiivisina oppijoina. Tasa-arvon katsotaan toteutuvan parhaiten, kun nuorelle tarjotaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa mahdollisuus rakentaa itselleen yksilöllinen opetussuunnitelma ja valita kurssinsa vapaasti. Nuoren itsensä vastuulle jää kuitenkin se, kuinka optimaalisesti hän pystyy hyödyntämään koulun tarjoamia mahdollisuuksia ja kuinka hyvin hän tiedostaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Kaikkien nuorten vanhemmat eivät ole kykeneviä tukemaan näissä päätöksissä saatikka ohjaamaan oikean uran valintaan. Jos nuorelta puuttuu tietoa, unelmia ja tavoitteita, eikä

hän saa tarvittavaa ohjausta ja tukea, on hänen vaikeaa tehdä päätöksiä eri koulutuksien väliltä. (Kuronen 2010, 16; Lappalainen 1999, 100; Tilus 2004, 15.)

Yksi syy koulupudokkuudelle nähtiin myös kouluviihtymättömyydessä. Etenkin pojat viihtyvät koulussa huonosti, mikä juontaa juurensa osittain erilaisten ongelmien kasautumisesta. Viihtymättömyyteen vaikuttivat oppilaiden mielestä muun muassa opettajalta saadun tuen ja kannustuksen puuttuminen sekä ylipäättänsä opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus. Pojilla oli tyttöjä useammin kitkaa opettajasuhteissa. Lisäksi oppilaat olivat sitä mieltä, etteivät he saa tarpeeksi vaikutusmahdollisuuksia. Noin neljäsosa peruskoulun yläluokkalaisista tuntee, ettei heitä kuulla koulussa. Onkin luonnollista, että jos yksilön tarpeet torjutaan, on seurauksena turhautuminen ja mahdollinen koulun keskeyttäminen. (Ahola 2008, 129; Kuronen 2010, 18; Kuula 2000, 42; Lehtonen & Lehtonen 2008, 56.)

3.1.4 Yhteiskunta pudottajana

Yhteiskunnassa vallitseville työmarkkinoille on tyypillistä jakautuminen eri tavalla palkattuihin ja työsuhteiden vakaudelta erilaisiin lohkoihin. Jakautuminen itsessään luo pohjaa sille, että osa väestöstä joutuu työelämän ulkopuolelle ja syrjäytyy siitä. Koulutusjärjestelmä on riippuvainen työmarkkinoista ja myötäilee niitä. Tällainen koulujärjestelmä pudottaa väistämättä osan nuorista työjärjestelmän ulkopuolelle. (Hämäläinen 1996, 28.)

Suomen peruskoulun on todettu useissa tutkimuksissa olevan tuloksiltaan huippuluokkaa. Kuitenkin osa oppilaista voi huonosti, eikä viihdy koulussa. Peruskoulusta on tullut suorituskoulu oppimiskoulun sijaan. Koulutuksen rakenne on muuttunut sellaiseksi, että murrosikäisten tulisi tehdä koko elämänsä koskevia valintoja ja ratkaisuja, vaikkei heillä ole niihin valmiuksia. Yhteiskunnassa nähdään tärkeänä se, että Suomi menestyy maailmanlaajuisissa vertailuissa, yksilöiden jäädessä tämän koneiston jalkoihin. (Tilus 2004, 12.)

Koulun uudistamisen tarve on tullut esille. Toimintatapojen uudistuksen tarve koetaan todellisenä ja puheet opettajien väsymisestä ja kasvavasta riittämättömyyden tunteesta osoittavat, ettei nykyinen tapa vastata haasteisiin ole riittävä. Opetus ei ole tarpeeksi yksilöllistä, eikä opettajilla tunnu olevan siihen keinoja. Samalla vanhempien odotuk-

set koululaitosta kohtaan ovat kasvaneet ja valituserkkyys lisääntynyt, mikä osaltaan luo lisää paineita koulun kehittämiseksi. Kasvavien laatuvaatimusten ja oppilaiden lisääntyneen tuen tarpeen rinnalla puhutaan kuitenkin tehokkuudesta ja tuottavuudesta. Resurssien riittämättömyys ja erimielisyydet uudistuksissa lykkäävät prosessia ja osaltaan vaikuttavat nuorten koulumenestykseen. (Mäensivu 2008, 160 – 162.)

Alatuvan ym. (2007, 15) mukaan alueellisella koulutustarjonnalla on myös vaikutusta siirtymisongelmiin. Varsinkin niillä alueilla, joilla koulutustarjonta on suurta, on myös keskeyttämistodennäköisyys suurempaa. Isoissa kaupungeissa nuoret eivät ehkä kykene hahmottamaan kaikkia vaihtoehtoja, joka voi johtaa epätietoisuuteen ja lopulta siihen, ettei nuori hae millenkään koulutuslalle. Lisäksi suurissa kaupungeissa on tarjolla paljon erilaisia vapaa-ajan mahdollisuuksia, jotka saattavat heikentää innostusta ja motivaatiota opiskelua kohtaan. Pienten kuntien ongelmana puolestaan on se, ettei tarjontaa ole jokaiseen makuun, jolloin osa jättää hakematta kiinnostavan alan puuttessa.

On todettu, että kouluttamaton nuori on suuremmassa vaarassa syrjäytyä myös työmarkkinoilta. Koulutuksen hankkiminen avaa mahdollisuuksia työmarkkinoille, mutta ei takaa sitä, että työtä on saatavilla. Kouluttautuessaan nuoret ovat tietoisia todennäköisestä työttömyydestä. Tieto mahdollisesta työttömyydestä ei motivoi pärjäämään koulussa, vaan nuori passivoituu. Tämä johtaa joissain tapauksissa myös koulu- ja koulutuskielteisyyteen. (Kuula 2000, 43; Pietikäinen 2005, 219.)

3.2 Koulupudokkuuden vaikutukset elämäntapaan

Siihen, saako nuori tasapainoiseen aikuisuuteen riittävät eväät ja pärjääkö hän myöhemmin elämässään, vaikuttavat monet eri tekijät. Heikko koulumenestys ja koulupudokkuus lisäävät modernissa yhteiskunnassa todennäköisyyttä sille, että yksilö putoaa työmarkkinoilta. Tehdäkseen valintoja, nuoren tulee hahmottaa kokonaistilanne, nähdä eri vaihtoehdot ja ymmärtää valintojensa seuraukset. Koulutuksessa epäonnistuneille nuorille saattaa jossain vaiheessa nuoruuttaan tulla ajankohtaiseksi ryhdistäytyminen. Siinä omaan elämäntapaan halutaan muutosta ja esimerkiksi rikollisuus koetaan negatiivisena asiana ja lopetetaan. Nuori kuitenkin kantaa koulupudokasmenneisyyttään mukanaan ja tämä tuottaa ongelmia uuden suhteen muodostamisessa ja rakentamisessa yhteiskunnan kanssa. (Linnossuo 2004, 47; Vehviläinen 1999, 202.)

Osa koulupudokkaista ohjautuu työvoimakoulutukseen tai sijoitustyöhön. Perusasteen suorittaneet nuoret sijoitetaan yleensä työharjoitteluun tai valmentavaan koulutukseen, josta he saavat työkokemusta. Koulutukset ja harjoittelu valmentavat työelämään ja luovat nuorelle mahdollisuuden pohtia koulutusvalintojaan. Näiden toimenpiteiden piirissä vuonna 2003 olleista nuorista 27 % on suorittanut tutkinnon ja 35 % on töissä vuonna 2008. Toimenpiteistä näyttäisi siis olevan etua nuorille, sillä ne auttavat työllistymistä ja edistävät tutkintoon suuntautumista ja sen suorittamista. Nuoret saavat palveluissa kaipaamiaan onnistumisen ja kelpaamisen kokemuksia muun muassa työllisyysprojekteissa, joissa nuoria ohjataan työpaja- ja työharjoittelujaksojen kautta ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Koska projektien kohteena ovat pääasiassa syrjäytymisuhan alla olevat nuoret, on työnteko ja ammatinvalintaohjaus vain yksi osa toimintaa. Lisäksi nuoria tarkastellaan näissä projekteissa kokonaisuutena ja heitä tuetaan moniammatillisella työryhmällä, joka paneutuu nuoren elämässä muuhunkin kun työllistymiseen. (Myrskylä 2011, 99, 102; Vehviläinen 1999, 203.)

Kun nuorta ei kiinnosta koulunkäynti tai hän ei ole päässyt mihinkään oppilaitokseen jatkamaan opintojaan, on vaihtoehtona myös työpajatoiminta. Työpajat tukevat nuorta ja auttavat harjaannuttamaan ammatillisia taitoja, sekä luovat nuorille tekemistä kotona turhautumisen sijaan. Nuoret saattavat työpajalla motivoitua etsimään työ- tai jatkokoulutuspaikkaa ahkerammin ja samalla he hyödyntävät omaa koulupudokkuusaikaansa. Nuoret viihtyvät työpajalla ja pajan sosiaalinen ilmapiiri on heille tärkeä. Nuoria yhdistää heidän yhteiskunnallinen asemansa, sekä työttömyyden ja kouluttamattomuuden kokemukset. Työpajalla nuoret ovat kokeneet saaneensa lisää itsevarmuutta työn tai koulupaikan hakuun, sekä uutta toivoa elämäänsä. (Komonen 2007, 31 – 33.)

Komosen (1999, 123) mukaan osa koulupudokkaista päätyy koulun keskeyttämisen jälkeen takaisin koulun penkille. Koulun keskeyttäminen ei välttämättä johda laajempaan syrjäytymiseen, eikä se ole loppuelämän kestävä este yksilön ja koulutuksen välillä. Kuitenkin etenkin koulukielteiset pojat vaativat mielekkäitä kokemuksia, ennen kuin aloittivat koulun uudelleen. Työharjoittelu ja työllistyminen saattoivat avata silmät kiinnostavalle alalle, joka johti koulutuksen uudelleen aloittamiseen.

Myrskylä (2011, 90, 95) tutki vuonna 2003 vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa tai työpaikkaa olevien nuorten elämän kehittymistä vuoteen 2008 mennessä. Viiden vuoden aikana osa näistä nuorista on opiskellut tai opiskelee edelleen ja osa on mukana työelämässä. Viiden vuoden jälkeen enää noin kolmannes kohderyhmän nuorista on työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Kohderyhmään kuuluvista 16-vuotiaista yli puolet on suorittanut tutkinnon tai parhaillaan opiskelemassa, kun vastaavasti 22-vuotiaista vain 20 % ja 28-vuotiaista 15 % on opiskelemassa tai jo saavuttanut tutkinnon. Mikäli opiskelua ei aloita nuorena, on sen aloittaminen myöhemmällä iällä yhä vaikeampaa. Siksi olisikin hyvä, että kaikki nuoret päätyisivät jatko-opintoihin heti peruskoulun päätyttyä.

Nuorten suhtautumista kouluun ja koulun keskeyttämiseen tutkittiin 1990-luvulla. Tutkimustuloksista ilmeni, että nuorten koulutushalukkuus oli melko vähäistä ja monen nuoren toiveena oli elämä ilman koulutusta. Useammille nuorille oppisopimuskoulutus tuntui olevan ainoa mielekäs ja realistinen vaihtoehto hankkia ammatti. Oppisopimuskoulutuksessa nuori solmii määräaikaisen työsuhteen, jossa hänen etunsa ja velvollisuutensa ovat samat kuin muillakin työntekijöillä. Nuori suorittaa ammatillisen tutkinnon ja oppii työn ohessa tutkinnon vaatimat tiedot ja taidot. Nuoret kokevat vaihtoehdon mielekkääksi, sillä teoriaosiot on korvattu osittain käytännöllä. (Aaltonen ym. 1999, 269 – 270; Kallunki & Kangaskesti 1997, 75.)

4 LAPTUOTE-SÄÄTIÖ

Lappeenrantalainen Laptuote-säätiö on monipalvelu- ja työhönvalmennuskeskus, joka tarjoaa nykyaikaista palvelua. Laptuotteen asiakkaana on vuosittain yli 800 henkilöä. Laptuote-säätiön työtavat perustuvat vuorovaikutukseen, yhteistyöhön ja vertaistukeen, mikäli asiakas sitä tarvitsee. Säätiön toiminnassa tärkeää on asiakaslähtöisyys ja erilaisuuden kunnioitus. Ratkaisut löytyvät yhteistyössä asiakkaan kanssa. Laptuote-säätiö on myös osa kumppanuusverkostoa, johon kuuluvat muun muassa Lappeenrannan kaupunki ja Etelä-Karjalan työvoiman palvelukeskus. Laptuote-säätiö toimii tavoitteidensa mukaisesti ja vastaa yhteiskunnan tarpeisiin tuottamallaan palveluilla. Lisäksi säätiön työ perustuu laaja-alaiseen osaamiseen ja jatkuvaan kehitystyöhön. (Laptuote-säätiö 2011.)

Laptuote-säätiö tarjoaa nuorille monenlaisia palveluja. Opinnäytetyössäni huomioin aineistonkeruussa kuitenkin vain kaksi nuortenryhmää. VaPa (Valinnan Paikka) – Nuorten toimintaryhmä on tarkoitettu 17 – 20 -vuotiaille nuorille. Toimintaryhmä toteutetaan yhteistyössä työvoiman palvelukeskuksen kanssa. Ryhmä on tarkoitettu muun muassa sellaisille nuorille, jotka eivät ole peruskoulun jälkeen saaneet toisen asteen opiskelupaikkaa. Toiminta koostuu ryhmätoiminnoista, yksilövalmennuksesta ja työnteosta Laptuote-säätiön työpajoilla. Oppipaja on 15 – 17 -vuotiaille koulupudokkaille suunnattu ryhmä. Valtaosalla näistä nuorista puuttuu joitain suorituksia peruskoulun oppimäärästä. Ryhmän toiminta koostuu opiskelupainotteisesta toiminnasta, jossa tuetaan nuorten yksilöllisyyttä ja tuetaan heitä peruskoulun loppuun suorittamisessa. (Korja 2006, 23; Laptuote-säätiö 2011.)

Nuorten ryhmissä pidetään tärkeänä, että nuoret oppivat parantamaan elämänhallintaan liittyviä valmiuksiaan. Samalla Laptuote-säätiö ylläpitää nuorten työkuntoa ja ammattitaitoa. Nuoria pyritään saamaan koulutuksen ja työmarkkinoiden piiriin aktiivomalla heitä ja antamalla lisätietoa erilaisista vaihtoehtoista. Palvelussa myös parannetaan nuorten työnsaantimahdollisuuksia. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna Laptuote-säätiön nuorten palvelut toimivat työkaluna nuorisotyöttömyyden ja nuorten sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. Lisäksi ne lähentävät nuorten työmarkkinoita ja rakentavat oppilaitosyhteistyötä. Kaiken taustalla on Laptuote-säätiön halu kehittää palvelujensa laatua jatkuvasti. (Laptuote-säätiö 2011.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Yksi kvalitatiivisen, eli laadullisen tutkimuksen metodeista on haastattelu. Haastattelu voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: strukturoitu, puolistrukturoitu tai avoin haastattelu. Haastattelut voidaan jakaa myös haastateltavien lukumäärän mukaan yksilö- ja ryhmähaastatteluihin. Havainnoinnin ohella haastattelu sopii moneen tilanteeseen ja sitä kannattaakin käyttää aina, kun se koetaan sopivaksi vaihtoehdoksi, sillä haastattelusta saatu informaatio on yleensä tarkempaa ja laajempaa. (Metsämuuronen 2008, 38 – 39; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 9, 12.)

Tuomen ja Sarajärven (2002, 74) mukaan jos haluamme tietää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla, on järkevintä kysyä asiaa häneltä itseltään. Haas-

tattelun etuna on joustavuus. Siinä haastattelija voi oikaista väärinkäsityksiä, kysyä lisäkysymyksiä, selventää vastauksia ja keskustella yleisesti haastateltavan kanssa. Kysymykset voidaan myös esittää siinä järjestyksessä, kun kysyjä tahtoo. Haastattelun yhteydessä haastattelija pystyy toimimaan myös havainnoitsijana, eli tarkkailemaan vastaajaa kysymysten aikana, jolloin on mahdollista myös tulkita sitä, miten henkilö asiat ilmaisee. Tämä voikin tarjota hyödyllistä lisätietoa opinnäytetyöhön.

Haastattelussa ihmisten motivointi on helpompaa, koska haastattelija on itse läsnä tilanteessa. Tällöin hän pystyy myös paremmin kontrolloimaan vastaajien määrää verrattuna lomaketutkimukseen, johon moni kyselylomakkeen saaja saattaa jättää vastamatta vedoten esimerkiksi kiireeseen. Tällöin kyselyn vastausprosentti saattaa jäädä odotettua pienemmäksi. Haastattelu eroaa kuitenkin yhdessä suhteessa keskustelusta, sillä haastattelu tähtää tiedon keräämiseen. Haastattelija kontrolloi haastattelua ja tähtää tiettyyn ennalta määriteltyyn päämäärään, eikä aina suinkaan antaudu vapaaseen keskusteluun. Keskustelunomaisen haastattelun avulla haastateltavilta voidaan kuitenkin saada kuvaavia esimerkkejä, joiden kautta tuloksia voidaan havainnollistaa. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 15, 25.)

5.1 Teemahaastattelun suunnittelu ja toteutus

Omassa opinnäytetyössäni menetelmänä käytin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Siinä kysymysten muoto ei ole tarkka, eikä järjestys ole ennalta määrätty, mutta tietyt teemat kysymyksille on päätetty etukäteen. Teemahaastattelu on menetelmä, joka sallii haastatteluun valittujen henkilöiden luontevan ja vapaan reagoinnin. Teemahaastattelussa keskustelu on tärkeässä roolissa ja sen avulla voidaan haastateltavista saada esille asioita, jotka eivät ehkä muilla keinoilla olisi saatu selville. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 8, 35; Metsämuuronen 2008, 41.)

Haastattelun teemarungon tulisi olla sellainen, että teemat kattavat tutkimuskysymykset, jotta tarvittava ja olennainen tieto saadaan. Teemarunko toimii haastattelutilanteessa myös haastattelijan muistilistana, jonka avulla hän muodostaa teemoihin liittyviä kysymyksiä. Teemojen tulisi olla kuitenkin niin väljiä, että ne eivät rajoita haastateltavan vastauksia, vaan kaikki ilmiöön liittyvä paljastuu. Haastateltavan tulisi antaa puhua asiasta vapaasti, kunhan haastattelija pitää huolen, että tietyt teema-alueet tulevat kartoitetuiksi. Omissa haastatteluissani esitin teemojen mukaisia kysymyksiä, joi-

hin nuoret saivat vapaasti vastata haluamallaan tavalla. Haastateltavan vastauksesta riippuen kysyin jatkokysymyksiä, mikäli niihin oli tarvetta. Teema-alueiden pohjalta keskustelua voi syventää niin pitkälle, kun haastateltavan kiinnostus sallii ja tutkimusongelmat edellyttävät. Jotkut haastateltavista voivat paljastua todellisiksi tietolähteiksi, eli avaininformanteiksi, joiden haastatteluun kannattaa panostaa. (Grönfors 1982, 106; Hirsjärvi & Hurme 1995, 41 – 42; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 86.)

Hirsjärvi ja Hurme (1995, 39 - 41) ovat jakaneet teemahaastattelun suunnittelun kolmeen osaan. Ensimmäisenä tehdään opinnäytetyön yleistä suunnittelua ja mietitään haastattelun tavoitteita, sekä suunnitellaan, miten saadaan kerättyä tutkimusongelmien kannalta tärkeää tietoa. Toisessa vaiheessa suunnitellaan haastattelutilanteen kulku sekä toteutus. Tällöin mietitään myös teemarunko, joka ohjaa haastattelutilannetta. Viimeisessä vaiheessa mietitään, mitä tehdään haastattelun jälkeen. Opinnäytetyötä tehdessäni etenin Hirsjärven ja Hurmeen tekemän jaottelun mukaisesti. Olin pohtinut mahdollista kohderyhmää sekä suunnitellut tutkimuskysymyksiä, joiden avulla saisin vastaukset itseäni kiinnostaviin asioihin. Sovin haastatteluista etukäteen kevättalvella ottamalla yhteyttä Laptuote -säätioon ja kertomalla opinnäytetyöni aiheesta ja halusta haastatella Laptuotteen nuoria. Ehdotukseeni suhtauduttiin myönteisesti. Laptuote-säätio oli soittanut nuorten vanhemmille ja kertonut tulevasta haastattelusta. Vanhempien taholta haastattelujen toteuttamiselle ei tullut vastustusta. Pereköyden haastattelukirjallisuuteen ja syvemmin teemahaastatteluun kirjallisuutta hyödyntäen. Lisäksi suunnittelin teemarungon (Liite 1), jonka pohjalta ohjasin keskustelua haastattelutilanteessa. Haastatteluni toteutuivat toukokuussa 2011. Suoritin haastatteluni erillisessä tilassa, johon jokainen haastateltava nuori saapui erikseen. Aikaa haastatteluihin oli varattu kaiken kaikkiaan kaksi päivää.

Valtaosa haastateltavista oli hyviä informanteja, joiden vastauksista sai irti paljon tietoa koulupudokkuuden taustoista ja nuorten elämäntilanteesta. Muutama taas vastaili hyvinkin lyhyesti ja yksipuolisesti käyttäen lähinnä ”kyllä”, ”ei” ja ”en tiedä” vastauksia. Parhaimmillaan vastaukset olivat kuitenkin niin laajoja ja monipuolisia, ettei minun tarvinnut kuin ohjailla keskustelua oikeisiin teemoihin.

Opinnäytetyöni haastattelutilanteessa nauhoitin haastattelut. Nauhoittaminen antaa haastattelijalle mahdollisuuden palata tilanteeseen ja vastauksiin uudelleen, jolloin

nauhoite toimii muistiapuna sekä tulkintojen tarkistamisen mahdollistajana. Haastattelua voidaan myös analysoida jälkikäteen, jolloin uusia merkityksiä saattaa ilmetä. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 109; Ruusuvuori & Tiittula 1995, 14 – 16.)

5.2 Teema-analyysi

Teemahaastattelulla kerätty aineisto on yleensä runsas ja elämänläheinen, mikä tekee analysoinnista mielekäästä, mutta osin haastavaa. Analyysi kannattaa aloittaa mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, jotta aineisto tuntuu vielä mielekkäältä. Lisäksi aineisto saattaa kaivata selvennystä tai täydennystä ja nämä ovat helpommin toteutettavissa heti haastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 108; Hirsjärvi & Hurme 2000, 135.)

Teemahaastattelussa aineisto puretaan yleensä sanasta sanaan kirjoittamalla eli litteroimalla. Litterointi voidaan tehdä myös valikoidusti esimerkiksi puhtaaksi kirjoittamalla vain teema-alueisiin liittyvät asiat. Mitä suurempi aineisto, sitä vaikeampaa on päätelmien tekeminen suoraan nauhoitteesta. Tällöin litterointi auttaa muistamisessa ja aineiston teemoittelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138.) Haastattelumateriaalia kertyi kolmen tunnin verran, joten analysoinnin helpottamiseksi päädyin koko tekstin litterointiin. Tällöin myös minimoin riskin, että jotain tärkeää jäisi osittaisen litteroinnin vuoksi havaitsematta.

Opinnäytetyössäni analysoin teemahaastattelujeni aineiston teema-analyysin avulla. Haastateltavat olen numeroinut haastattelujärjestyksessä anonymiteetin säilyttämiseksi. Lainausten perässä on H1, H2 jne. kertomassa kenestä haastateltavasta on kyse. Haastateltavan numeron perässä on vielä p- ja t-kirjaimet ilmaisemassa nuoren sukupuolta (p=poika, t=tyttö). Haastattelijasta käytän lyhennettä SK. Etsin litteroiduista haastatteluista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia opinnäytetyöni kannalta merkittäviin teemoihin liittyen. Erittelin tulokset tutkimuskysymysten mukaisesti eri pääteemoihin. Pääteemat jakautuivat vielä alateemoihin aihealueittain. Teemoittelussa tarkastellaan aineiston yhteneväisiä piirteitä. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, mutta tavallisesti esille nousee myös lukuisia muita teemoja, jotka ovat lähtökohtana olleita teemoja kiinnostavampia. Aineistosta esille nousevat teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien vastauksista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

Teemoittelussa haastattelijan on osattava yhdistää perusajatus hyvinkin vaihtelevien vastausten seasta. Kun haastateltava saa puhua vapaasti eri aihealueista, voi joku ilmaista vastauksensa hyvinkin selkeästi kun toinen taas kiertelee vastaamatta välttämättä lainkaan itse kysymykseen. Kysyttäessä esimerkiksi koulukiusaamisesta, myöntävätkin vastaukset olivat hyvin vaihtelevia.

SK: ”Oot sie ikin kokenu koulussa kiusaamista?”

H1t: ”Joskus seiska luokalla, mut meil oli koulussa niin hyvä rehtori, et se otti heti siihe asiaan ja kaikki loppu siihen.”

SK: ”Onks siul ikin ollu mitää tämmöst koulukiusaamista niiku ala-asteella tai yläasteel?”

H3t: ”No melkein kaikilla varmaan jollain määrin, et...”

SK: ”Mitään semmost mist ois aiheutunu jotai suurempaa huolta tai ongelmaa?”

H3t: ”No on ja ei, mut ei nyt mitään semmosta niinku ihan nii pahaa.”

SK: ”Onks ollu se ollu sellast, mikä on ollu opettajien tietosuudes?”

H3t: ”Joo.”

SK: ”Onks opettajat sitte puuttunu jollai tavalla?”

H3t: ”No ei oikeestaan tai eihän sille voi oikeestaan mitään. Niiku ala-asteikästen toistensa kiusaamiselle. Et lapset on julmia.”

Kuten edellisistä sitaateista näkee, haastateltavien vastaustyyliä poikkesivat välillä suurestikin toisistaan. Nämä kaksi haastateltavaa ovat molemmat olleet jossain määrin kiusattuja, jolloin molemmat teemoitellaan kiusatuiksi. Sen sijaan toinen nuorista kokee, että rehtorin puuttuminen asiaan sai aikaan kiusaamisen loppumisen, kun taas toisen nuoren mielestä opettajat eivät voineet tehdä kiusaamiselle mitään, vaikka olivat siitä tietoisia. Kiusaamiseen puuttumisen osalta heidät siis teemoitellaan eri lokeroihin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluihini osallistui yhdeksän nuorta, joista neljä oli mukana Laptuote-säätiön VaPa -ryhmässä ja neljä Oppipajaryhmässä. Yksi nuorista oli entinen VaPa -ryhmäläinen (2009 – 2010), joka työskenteli haastatteluhetkellä Laptuote -säätiön työpajalla. Haastattelemani nuoret olivat 16 – 21 -vuotiaita. Haastatteluun osallistuneista viisi oli tyttöjä ja neljä poikia. Jokainen nuori asui tällä hetkellä Lappeenrannassa; kuusi nuorista asui vanhempien/vanhemman kanssa, kaksi omillaan ja yksi vastaanottokodissa määräaikaikaisessa sijoituksessa.

6.1 Laptuote-säätiön nuorten kouluvaikeudet

Laptuote-säätiön nuorten haastatteluissa tuli ilmi moninaisia syitä nuorten kouluhistoriassa, jotka ovat osaltaan voineet vaikuttaa siihen, että nuori on päätenyt koulupudokkaaksi peruskoulun jälkeen. Näitä syitä ovat erilaiset oppimisvaikeudet, koulukielteisyys, opettajien vaikutus ja maahanmuuttotausta. Lisäksi koulupudokkaaksi voi päätyä, mikäli peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo ei ole riittävä tai valittu ala keskeytetään ennen valmistumista.

6.1.1 Oppimisvaikeudet

Hämäläisen (1996, 30 – 31) sekä Kuulan (2000, 41) mukaan oppimisvaikeudet ovat osaltaan vaikuttaneet monen koulupudokkuuden taustalla. Oppimisvaikeudet voivat aiheuttaa nuorissa käytöshäiriöitä, koulukielteisyyttä tai itsetunto-ongelmia. Haastateltavista yhdeksästä nuoresta kaksi oli ollut erityisluokalla peruskoulun aikana. Muut nuoret (n=7) olivat käyneet koulunsa tavallisella luokalla. Yhdeksästä nuoresta kolmella on ollut mukautettuja opintoja heille haastavimmissa oppiaineissa. Kuudella nuorella on todettu jonkinasteinen oppimisvaikeus, kuten lukihäiriö tai vaikeus hahmottaa isoja kokonaisuuksia.

”No miul on, miul todettiin olikse kolmosel vai nelosluokal tota paha lukihäiriö, ni se tota noin nii kostautu kaikis äidinkielessä ja ruotsissa ja englannissa ja... Kaikissa kieliopeissa.” (H2t)

”No sillee, etten ymmärrä kaikkee mitä vaik jossai kirjassa lukee. Ihan niiku tarkalleen. On jotai, vissii kirjat ollu vähä helpommat.” (H7p)

Näistä kuudesta, joilla on jonkinasteinen oppimisvaikeus, puolet (n=3) ilmoitti saaneensa apua koulutyöhönsä henkilökohtaisen opetussuunnitelman tai yksityisopetuksen muodossa. Erityisen tuen tarve voi johtua monista syistä (ks. Alatupa ym. 2007, 18; Kuronen 2010, 17; Lehtonen & Lehtonen 2008, 57; Tilus 2004, 19; Vertanen 2008, 17).

”Mulla oli HOEKS eli mukautettu koulu joku. Eli aineet, tietyt aineet oli mulle tehty mun tasolle. Mä pääsin just ja just oisin päässy englanninki, ni ku mulle tuli se HOEKS siihe, ni mä sain... Rupesin saamaa heti seiskaa...” (H1t)

6.1.2 Kouluallergia

Yleisesti useissa haastateltavissa oli havaittavissa koulukielteisyyttä (n=6). Heille peruskoulu ja etenkin yläaste oli ollut pakkopullaa, jonka vuoksi myös arvosanat olivat olleet heikkoja. Koulussa olo ei kiinnostanut ja poissaolotunteja oli kertynyt paljon. Takala (1992, 8) käyttää tällaisista nuorista nimitystä kouluallergikko. Hän on tutkinut kouluallergian vaikutusta nuorten motivaatioon ja koulupudokkuuteen. Haastattelemani kouluallergikot ovat saaneet suoritettua peruskoulunsa loppuun, mutta päättötodistuksen keskiarvolla ei suuria jatkokoulutushaaveita voi elätellä. Niin sanotut armovitoiset saavat aikaan sen, että nuoret läpäisevät koulunsa, mutta jatkokoulutukseen pääseminen muuttuu lähes mahdottomaksi. (Alatupa ym. 2007, 16; Komonen 1997, 100; Kuula 2000, 41.) Laptuotteella heille tarjoutuu mahdollisuus paikkailla tekemiään erheitä ja nostaa arvosanojaan.

”No kyl mie yleensä olin koulussa paikalla, mut mie en välttämättä ollut tunneilla ja sit saatoin nukkua just tunneilla.” (H4t)

”Varmaa ensimmäisil luokil mie olin aika tunnollinen opiskelija, mie en hirveesti muista. Mutta kyl se sit loppuu kohde viidennellä ja kuudennella, sit se ei enää jaksanu niiku oikee kiinnostaa nii paljoo.” (H5t)

Ekebomin ym. (2000, 135) mukaan yleinen välinpitämättömyys koulua kohtaan ajaa monet nuoret lintsauskierteeseen, etenkin mikäli he saavat toiminnalleen tukea muilta

luokkatovereilta. Lintsauksen seurauksena nuoret jäävät paitsi tunneilla käydyistä asioista ja alisuoriutuvat tämän vuoksi kokeissa.

6.1.3 Opettajien vaikutus koulupudokkuuteen

Muutamalla nuorella koulukiinnostukseen ja -motivaatioon olivat vaikuttaneet myös opettajat. Hyvä opettaja pystyi auttamaan ja tukemaan vaikeuksissa olevaa nuorta kohti parempia tuloksia, kun taas joidenkin opettajien toiminta tuntui ajavan nuoria kohti koulupudokkuutta (ks. Lämsä 1999, 53). Yksi haastateltavista mainitsi opettajan, joka oli erityisen positiivisesti vaikuttanut nuoren koulunkäyntiin. Negatiivisesti vaikuttanut opettaja tai henkilökunnan jäsen mainittiin viiden haastateltavan toimesta.

”Siks ku hää (opettaja) oli siis semmonen vähä ärsyttävä minuu kohtaa ja sit saatto vähä sillee niiku yllyttää justii, et tuu mun kimppuun, tuu mun kimppuun tai jotain tommosta. Nii jos oot erityisluokalla, ethä sä saa noin sanoo. Se voi tullaki sun kimppuun.” (H7p)

”No ehkä se, et opettajat oli hirveen epäluulosia mua kohtaan ja ne nii ku... Mua syytettiin lintsauksesta tosi paljon. Ja niiku yläasteellakin. Ja kerran mä olin niiku historian tunnilla. Sit opettaja katto, et ketä on paikalla ja se sano ääneen, et aijaa (mainitsee nimensä) ei oo taaskaa paikalla, vaikka mä istuin siellä eturivissä, et niiku opettajat alko olettaa tolast, et mä oon vaa poissa ja huvikseni. Et se oli niiku tosi ikävää, ku kukaan ei niiku millää tavalla ees kannustanu tulemaan kouluun.” (H3t)

Nuoret tarvitsevat ympärilleen välittäviä aikuisia, jolloin myös opettajien rooli korostuu. Mikäli nuori ei saa opettajalta tarvitsemaansa tukea, saattaa nuori kokea, että hän voi tehdä mitä tahansa kenenkään välittämättä. (Ekebom ym. 2000, 116 – 117.)

6.1.4 Koulukiusaaminen

Koulukiusaaminen on viime vuosikymmenenä puhuttanut laajasti. Koulukiusatuksi voi joutua kuka tahansa, vaikka riskiä kiusatuksi tulemiseen kasvattavatkin huono ryhmähenki tai huono koulumenestys (ks. Kuronen 2010, 18; Sinkkonen 2010, 188; Ver-

tanen 2008, 16). Yhdeksästä nuoresta kolme mainitsi kokeneensa koulukiusaamista. Kaikki kolme nuorta olivat tyttöjä. Yksi nuorista kertoi, etteivät opettajat olleet tietoisia asiasta, ja siksi kiusaaminen ja syrjiminen jatkui pidempään. Yksi nuori kertoi opettajien olleen tietoisia kiusaamisesta, muttei siihen oltu puututtu. Kolmannen nuoren kohdalla rehtori oli puuttunut asiaan ja kiusaaminen saatiin loppumaan.

”Joskus seiska luokalla (kiusattiin), mut meil oli koulussa niin hyvä rehtori, et se otti heti siihe asiaan ja kaikki loppu siihen.” (H1t)

”No iha sillo alle kouluikäsenä, siis siitähä mie en muista, mut kyl mie sen verra muistan, et on ollu niiku tosi kivaa. On ollu kavereita ja vaikitä ja sit jossai vaihees. Se saatto olla kolmosel tai nelosel, ni siin vaihees miut niiku jätettiin yksin enkä mie ees muista kunnol syytä ees, et minkä takia, mut sit se kyl jätti miulle semmosen jälen.” (H5t)

6.1.5 Maahanmuuttotausta

Nuorista kolme ei ollut syntyperäisiä Suomen kansalaisia. Kahden koulunkäyntiin syntyperä ei ollut vaikuttanut mainittavasti, sillä he olivat muuttaneet Suomeen lapsina, ennen koulutaipaleen aloitusta. Yksi nuorista oli kuitenkin muuttanut Suomeen vasta 13-vuotiaana. Hänen oppimistaan oli vaikeuttanut kielimuuri, jonka vuoksi koulu ei ollut aluksi juurikaan innostanut. Opittuaan suomen kieltä koulutaivalkin alkoi hieman helpottua, mutta edelleen sanavarasto ja kielellinen ymmärrys olivat rajoittuneita. Peruskoulun jälkeen nuori haki ammatilliseen koulutukseen, mutta kielikokeessa ei tullut riittävän hyvää tulosta.

”No aikasemmi hain, mutta miul oli se niiku kielikoe, mie en päässy, ni sitte.” (H9p)

Toisen nuoren kohdalla ongelmaa tuotti ennemminkin se, että perheessä puhuttii useita eri kieliä. Lisäksi nuori opiskeli koulussa kolmea eri kieltä, jotka tuntuivat ainakin hänen omien sanojensa mukaan menevän keskenään sekaisin.

”Joo. Ku miul on kuitenkin äiti (mainitsee kansalaisuuden), ni mie oon iha pienest asti puhunu (mainitsee kielen) ja sitte koulussaki opiskelin kolmee eri kieltä, ni mul meni kaikki kielet iha sekasi.” (H4t)

Ekebom ym. (2000, 136) mukaan maahanmuuttajien riski päätyä koulupudokkaiksi on suuri. Mitä myöhemmällä iällä henkilö muuttaa Suomeen, sitä enemmän töitä hänen on tehtävä oppiakseen suomen kieltä ja integroituaan yhteiskuntaan. Uuden kielen opettelu vaatii veronsa, sillä ilman kielellistä ymmärrystä ei kestä muiden mukana uusien asioiden oppimisessa.

6.1.6 Koulupaikatta jääminen ja koulutuksen keskeytys

Haastattelun nuorista kahdeksan oli hakenut koulupaikkaa yhteishaussa jo ennen kevään 2011 hakua. Näistä kahdeksasta aiemmin hakeneesta kolme oli saanut koulupaikan, mutta keskeyttänyt. Kaikki koulupaikan aiemmin saaneet olivat tyttöjä. Muut olivat jääneet ilman koulupaikkaa. Osalla hakukertoja on jo useita ja epätoivo sekä pelko koulutuksettomuudesta paistavat läpi nuorten vastauksista.

”Oonks mie nyt kolme kertaa vai neljäs tulossa, emmie tiiä. Kuitenki oon hakenu.” (H8p)

”No kolmas kerta toden sanoo. Pääseekö ammattikouluun.” (H2t)

Kuronen (2010, 43) ja Siikonen (2007, 28) ovat huomanneet, että koulumaailmalla on merkittävä rooli nuorten kehitystehtävien tukijana. Koulun vaikutus siihen, millaiseksi aikuiseksi nuori kasvaa, on merkittävä. Mikäli nuori jää vaille koulupaikkaa, katoavat samalla koulun tarjoamat positiivisesti kehitykseen vaikuttavat tekijät.

Haastattelemistani nuorista yksi oli aloittanut lukio-opinnot, yksi ollut talouskoulussa ja yksi opiskellut jo kahta jatkotutkintoa. Keskeyttämiseen johtavat syyt liittyivät lähinnä kiinnostuksen ja motivaation loppumiseen. Nämä nuoret joutuivat muuttamaan jatko-opintojen vuoksi pois tutuista ja turvallisista ympäristöistä. Toisen nuoren keskeyttämiseen vaikutti myös muutto erilleen perheestä.

”Ei jaksanu opiskella. Sit myös se, et ku myö just muutettii (mainitsee kaupungin) tänne, ni halusin sinne ja sit ei oikee jaksanu.” (H4t)

”Saatto olla ehkä korkeintaa kuukauden olin siel (koulussa). Se oli vaa sitte, että mie olin jo valmiiks sillo mie olin tosi ahdistunu ja tällee, et mie jouduin sinne muuttamaa, menee niiku pois kotoo mie en... Ja sit muutenki iha yksin siellä ja muutenki ollu tosi vaikeeta sillee, ni sitte jäin siitä sairauslomalle sit sen jälkee. Et se oli vähä hankalaa aluks alottaa täällä (Laptuote-säätiöllä), mut mie oon nyt iha tyytyväinen, et mie tääl aloitin.” (H5t)

6.2 Perheen ja vapaa-ajan vaikutus koulupudokkuuteen

Perheen ja vapaa-ajan vaikutus nuorten elämään ja koulunkäyntiin on ilmeinen. Kuten Kuronen (2010, 18), Sinkkonen (2010, 188) ja Vertanen (2008, 16) ovat todenneet, nuorten koulumotivaatio voi olla kiinni hyvinkin pienistä asioista, kuten perhesuhteista tai vapaa-ajalla ilmenevistä ongelmista. Haastattelemistani yhdeksästä nuoresta kahdeksan vanhemmat olivat eronneet. Valtaosalla (n=7) vanhemmat olivat eronneet jo aiemmin lapsuudessa, mutta yhden nuoren vanhemmat olivat eronneet vasta hiljattain. Kaikki nuoret kuitenkin puhuivat erosta melko arkipäiväisenä tapahtumana, eikä se tuntunut vaikuttavan juurikaan negatiivisesti heidän tämänhetkiseen elämäänsä.

”No ohan sitä ollu kaikenlaista. Mun vanhemmat eros ja et me muutettiin sitten äidin kanssa toiseen taloon ja semmosta melko normaalia kuitenkin nykyään mitä on paljon. Niiku avioeroja.” (H3t)

Yhdellä haastattelemistani nuorista oli kova kaipuu takaisin entiseen kotikaupunkiinsa. Tieto muutosta Lappeenrantaan sai nuoren kohdalla aikaan sen, ettei koulu enää jaksanut kiinnostaa ja numerot laskivat rajusti. Myös ikävä toiselle puolelle maata jääneitä läheisiä kohtaan vaikutti hänen intoonsa opiskella.

”No miu isovelj, se oli miulle semmoi kaikkein tärkein ihminen. Me olla ain oltu tosi läheisii. Outoo, ettei enää asuta niiku lähellä sitä veljee.” (H4t)

Nuoret tuntuivat koulu- ja perheongelmien lisäksi olevan tuuliajolla myös vapaa-ajallaan. Nuoret kertoivat harrastavansa satunnaisesti erilaisia asioita, kuten autojuttuja, koirien kanssa puuhastelua ja kuntosalilla käyntiä. Yksi nuorista sanoi käyvänsä silloin tällöin kaverin kanssa lenkillä ja toinen ilmoitti pitävänsä laskettelusta, muttei ollut varma voidaanko sitä laskea harrastukseksi. Kaikki nuoret mainitsivat harrastaneensa aikaisemmin aktiivisesti jotain, mutta iän, kiinnostamattomuuden ja loukkautumisten myötä harrastukset olivat jääneet. Kolme nuorta vastasi kysyttäessä, ettei harrasta yhtään mitään. Haastatelluista pojista kukaan ei olisi halunnut aloittaa uutta harrastusta. Kuitenkin haastatelluista tytöistä jokainen (n=5) olisi halunnut harrastaa jotakin. Syitä tyttöjen harrastamattomuudelle mainittiin useita.

”Niin ja siis ihan niiku... Jos mä ratsastan, ni puolen tunnin kuluttua alkaa särkee ihan niiku nilkkoihi ja polvii ja käsii ja kaikkialle niin paljon, et mä en vaa pysty.” (H3t)

”Kyl vois uudestaan aloittaa ratsastamisen, jos saisi oman hevosen takasii tänne. Se on siel (mainitsee paikkakunnan) lähettyvil.” (H4t)

6.3 Nuorten kokemukset Laptuote-säätiöstä

Nuoret olivat päätyneet Laptuote-säätiölle eri tahojen kautta. Yleisin palveluun ohjaava taho oli Työvoimanpalvelukeskus (n=5). Lisäksi muita ohjaavia tahoja ovat olleet nuorisopsykiatrian osasto (n=1) ja koulun opinto-ohjaaja (n=1). Muutamalle nuorelle (n=2) myös ystävät olivat suositelleet Laptuote-säätiötä. Nuoret olivat olleet hyvin vaihtelevia aikoja Laptuote-säätiön toiminnassa mukana. Yksi nuorista oli tutustunut toimintaan vasta viikon, kun taas pisimpään olleelle oli tulossa vuosi täyteen. Yleisimmin nuoret olivat kuitenkin aloittaneet nuorten ryhmissä loppusyksystä 2010 tai alkukeväästä 2011.

Laptuotteella toiminta on hyvinkin vaihtelevaa ja se on räätälöity yksilöllisesti nuoren tarpeita vastaavaksi. Haastatteluista kävi ilmi, että kaksi kertaa viikossa nuorilla on pajatoimintaa. Tällöin nuoret työskentelevät Laptuote-säätiön työpajoilla. Muut päivät täyttyvät erilaisista ryhmätoiminnoista, kuten liikunnasta sekä koulutus- ja työasioista. Haastattelemani nuoret kertoivat, että välillä ryhmissä myös kokkaillaan tai askarrellaan. Lisäksi ohjaajat keksivät erilaisia puuhapäiviä. Osa nuorista on jo suorittanut pe-

ruskoulun, joten heillä ei opiskelua ole. Peruskouluaan suorittavat tai numeroitaan korottavat opiskelevat yleensä pajapäivinä.

”Sillo ku on ryhmäpäiviä, ni me saatetaan, nii tai me ollaan tehty ansio-luetteloita, sekä työhaastattelu, sellane leikkimieline työhaastattelu, et siihen kirjoitettiin, et miksi minä olisin hyvä ja sit me ollaa käyty pulkkailemassa, ku oli talvi, ja pilkillä ja sit meil oli leiri, mut mä en päässy siihe, ku mä olin kipee. Et iha laidasta laitaan, mitä vaan (mainitsee ohjaajan nimen) keksii.” (H1t)

Laptuote-säätiön toimintaan nuoret olivat pääosin tyytyväisiä. Kehuja saivat etenkin ryhmien ilmapiiri, uusiin ihmisiin tutustuminen, hyvät ja kannustavat työntekijät sekä vaihteleva toiminta. Laptuote-säätiön toimintaperiaatteisiin kuuluukin asiakaslähtöisyys, jolloin myös nuorten viihtyvyys ja hyvän ilmapiirin luominen on tärkeää. Komonen (2007, 31 – 33) onkin todennut, että työpajatoiminnassa ilmapiirin merkitys on suuri. Nuortenryhmissä nuoria yhdistävät koulupudokkuuden lisäksi yhteiset kokemukset ja samankaltaiset elämäntilanteet.

”Mie oon koht ollu vuoden. Ja tota siis tääl on tosi hyvä ilmapiiri, kaikkien kaa tulee hyvin toimee ja on tääl muutenkii, kaikki työntekijät on tosi niiku mukavii. Ei tuu pahemmi mitää sanomisii.” (H2t)

”Miust on ollu ainaki iha kivaa nyt, ku tota miul on mielialaki kohentunu, ku on tullu sellast päivärytmii, et ei niiku kokoaja koton vaa istu ja tämmöst, et iha kivaa.” (H5t)

Laptuote-säätiön nuorten ryhmät koettiin myös monella tapaa hyödyllisiksi. Nuorilla oli mahdollisuus korottaa huonoja numeroita tai suorittaa peruskoulu loppuun. Yksi nuorista opiskeli Laptuotteella suomenkieltä parantaakseen mahdollisuuksia selvittää ammattikoulun kielitestistä. Yhdellä nuorella oli tavoitteena peruskoulun suorittaminen. Neljä nuorista ilmoitti korottavansa peruskoulun numeroita.

”No emmä tiä. Mä koitan korottaa jotaki numeroita täällä, et saisi koulu-paikan.” (H4t)

”Mikä hyödyttänyt enite? Tietyst korottaa numeroita.” (H6p)

Laptuote-säätiön työntekijöiden apu koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi. Apua sai niin kesätöiden hankkimisessa, kuin yhteishakuasioissakin. Kaksi nuorista oli saanut töitä Laptuote-säätiön kautta. Yhdeksästä nuoresta kahdeksan haki vuoden 2011 yhteishaussa koulupaikkaa.

”No se, että (mainitsee työntekijän nimen) on auttanu mua niissä haku... ku haettiin sinne kouluihin. Sekä se on antanu vaihtoehtoja mulle paljon, mitä mä en oo ite siis ymmärtäny. Sit ku mä oon vielä kevalla, eli kehitysvammasten työtoiminnassa, ni mä oon saanu siitä työpisteitä.” (H1t)

”No tätä kauttaha just mie lähin hakee toimeentulotukee, mie en ees tieneny, et sellast niiku on. Sit mie lähin... Sit mie kesätöitä hain kans, en mie oo koskaa enne hakenu, et tätä kautta mie niiku. Sit mie sainki täältä kesätöitä ja et niiku muutenkii.” (H5t)

Nuoret eivät juurikaan osanneet kertoa mitä asioita haluaisivat parantaa toiminnassa. Nuoret olivat yleisesti ottaen sitä mieltä, että nuorten ryhmien toiminta on mielekästä ja laadukasta. Yksi nuorista mainitsi, että hän haluaisi opiskella ja korottaa numeroita koko ajan, ilman muuta oheistoimintaa.

6.4 Laptuote-säätiön nuorten tulevaisuudennäkymät

Kaikilla haastattelun nuorella tulevaisuudensuunnitelmat ovat vielä ainakin joltain osin auki koulutuksen puutteellisuuden vuoksi. Jokaisen nuoren tavoitteena oli saada Laptuote-säätiön nuorten palvelun aikana selville tulevaisuudensuunnitelmiaan. Kaikki, yhtä nuorta lukuun ottamatta, hakivat koulupaikkaa yhteishaussa 2011. Kuitenkin myös tämän koulutuspaikkaa hakemattoman nuoren tulevaisuudensuunnitelmiin kuuluu koulutus, kunhan itseä kiinnostava ala löytyy. Nuori ei hakenut yhteishaussa, sillä hän oli jättänyt jo kaksi koulutusta kesken, eikä nyt halunnut hätiköidä. Alatupa ym. (2007, 17), Christenson ja Thurlow (2004, 37) sekä Kuronen (2010, 15) mainitsevat opinto-ohjauksen puutteellisuuden yhdeksi syyksi sille, että nuoret keskeyttävät koulun. Nuoret eivät saa tarpeeksi tukea uravalinnoissaan ja opintojen vertailussa, jolloin he herkästi sortuvat väärin ratkaisuihin.

Yhdeksästä nuoresta kuusi kertoi katuviensa sitä, kuinka vähän oli panostanut kouluun yläasteella. Yksi nuorista kertoi katuviensa myös sitä, ettei ollut aktiivisesti pyrkinyt hankkimaan koulupaikkaa peruskoulun jälkeen. Näiden nuorten mukaan, mikäli ajassa voisi palata taaksepäin, he tekisivät elämässään erilaisia valintoja ja laittaisivat asiat tärkeysjärjestykseen. Koulun merkitys kasvaisi ja numeroiden korotuksesta etenkin peruskoulun viimeisellä luokalla tulisi tärkeää. Kuten Alatupa ym. (2007, 16), Komonen (1997, 100) ja Kuula (2000, 41) ovat todenneet peruskoulussa heikosti menestyneillä oppilailla riski koulupudokkuuteen on suuri. Nuorten hakutoiveet voivat olla epärealistisia, eikä 15-vuotiailla nuorilla ole tarpeeksi kokemusta ja valmiuksia päättää tulevaisuudestaan. Myös Tilus (2004, 12) on todennut, että koulutuksen rakenne on muuttunut suorituskeskeiseksi, jolloin murrosikäiset joutuvat tekemään koko loppuelämänsä vaikuttavia ratkaisuja.

”No ehkä se, et mä oisin voinu heti peruskoulun jälkee mennä ammatillisee kouluu. Nii. Et nythän mulla ois jo sitte se ammatti.” (H1t)

”Kyl se esim. nytte o alkanu sellai... Sellai myöhemmi alkanu tajuumaa, et miks on hölmöily sillo yläasteel.” (H6p)

Linnossuon (2004, 47) ja Vehviläisen (1999, 202) mukaan koulutuksessa epäonnistuneet nuoret saattavat myöhemmällä iällä kaivata muutosta elämäänsä. Aiempia huonoja valintoja kadutaan ja koulutuksen saaminen alkaakin tuntua kiinnostavalta. Kuten Komonen (1999, 123) on todennut, osa nuorista palaa koulunpenkille keskeyttämisen jälkeen.

Haastattelun kaikilla nuorilla siintää haaveissa mahdollinen työllistyminen kiinnostavalle alalle. Valtaosalle (n=7) kiinnostava ala oli jo selvinnyt, osalla (n=2) omien mielenkiinnonkohteiden tunnistaminen oli vielä kesken. Aaltonen ym. (1999, 269 – 270) ja Kallunki ja Kangaskesti (1997, 75) niin ikään havaitsivat, että monet nuoret eivät ole nykypäivänä innostuneita koulutuksesta. Nuoret tuntuivat tavoittelevan helppoa rahaa ja elämää ilman koulussa käyntiä tai töidentekoa. Jos tulevaisuudestaan saisikin päättää, yli puolet haastateltavista nuorista (n=5) halusi voittaa lotossa tai olla rikas, jolloin töitä ei tarvitsisi tehdä. Osa (n=4) kuitenkin oli sitä mieltä, että tavoitteiden ja haaveidenkin tulisi olla mahdollisimman realistisia.

”Mie oisin rikas. Lottovoitto.” (H6p)

”Varmaa iha perus, et mie löydän jonkuu työpaikan, mie pääsen töihin ja muuttaa omaa asuntoo ja iha tällast niiku, en mie mitää sen suurempaa. No en mie tiiä, ei se raha tee kuitenkaa onnelliseks että totta kai on hyvä, et on sen verran rahaa, et pärjää. Et se riittää.” (H5t)

”No tota. Sais hyvän työpaikan, sais hyvän palkan ja omat talot, omat autot ja vaik joku firma. Iha hyvä tarvii sen enempää. Siihe pyritää.” (H7p)

Yksi nuorista haaveilee tavallisen koulutuksen sijaan oppisopimuskoulutuksesta. Käytännön työ miellyttää häntä enemmän kuin koulun penkillä istuminen. Oppisopimuskoulutus voisikin poikia myös innostusta jatkokoulutukseen tai oppisopimuspaikasta voi saada vakituisen työpaikan. (Aaltonen ym. 1999, 269 – 270; Kallunki & Kangaskesti 1997, 75.) Myös työharjoittelun kautta voi avautua ideoita itseään kiinnostavista koulutusaloista. Kuten Komonen (1999, 123) toteaa, osa koulupudokkaista päättyy myöhemmin takaisin koulunpenkille, saatuaan uutta motivaatiota työharjoittelun kautta. Yksi nuorista suuntaakin työharjoitteluun Laptuote-säätiön nuortenryhmän jälkeen.

Yksi haastateltavista nuorista oli saanut juuri vakituisen työpaikan. Toiselle nuorelle oli Laptuote -säätiöstä tarjottu kesätöitä. Laptuote-säätiö tukee nuoria koulutuksen hankkimisen lisäksi myös työllistymiseen liittyvissä asioissa. Mikäli nuori ei jatkokoulutukseen pääse tai halua, mietitään nuoren kanssa muita vaihtoehtoja, kuten oppisopimusta tai työharjoittelua, josta saa yhteishakuun myös lisäpisteitä.

7 POHDINTA

Nuorten koulupudokkuutta tarkastellessa esiin nousee monia syitä, jotka ajavat nuoria kohti koulupaikattomuutta. Osa syistä on nuorista itsestään lähtöisin, osa taas koulun tai yhteiskunnan aikaansaamia. Erityisen tuen tarve kasvaa jatkuvasti ja opettajat tuntevat itsensä riittämättömiksi kasvavien haasteiden edessä. Oppilaiden vastuu omasta oppimisestaan kasvaa kasvamistaan, mikä aiheuttaa osaltaan turvattomuutta ja epävar-

muutta tulevasta. Koulukielteisyys lisääntyy ja voi aiheuttaa lintsauskierrettä, jonka vuoksi nuori jää ilman tarvittavia tietoja ja taitoja.

Hyvin harva nuori on peruskoulun aikana tarpeeksi kypsä refleктоimaan omaa osaamistaan, kykyjään ja toiveitaan pitkällä tähtäimellä, vaan jatkokoulutusvalinnat saattavat olla täysin epärealistisia tai ne voidaan tehdä joissain tapauksissa hetken mielijohteesta. On ymmärrettävää, että tällaiset valinnat eivät välttämättä ole kestäviä, vaan nuori keskeyttää koulutuksen havaittuaan, ettei ala vastaakaan odotuksia ja motivaatio on tiessään. (Tilus 2004, 12.)

Haastatteluissa ilmeni myös, kuinka vaikeaa koulupaikan saaminen on niille nuorille, joilla peruskoulun päättötodistus on jäänyt heikoksi. Nykyisin pääsyvaatimusten nous- tessa nämä nuoret jäävät jossain määrin tyhjän päälle. He ovat usein liian nuoria työl- listymään, mutta myös liian heikosti menestyneitä päästäkseen kouluun. (Alatupa ym. 2007, 16; Komonen 1997, 100; Kuula 2000, 41.) Ongelmaksi muodostuu joutilaisuus, joka voi joissain tapauksissa kestää jopa useita vuosia. Onkin todettu, että niillä nuo- rilla, joilla on liikaa vapaa-aikaa elämässään, on myös suurempi todennäköisyys syr- jäytyä yhteiskunnasta.

Kuitenkin koulupudokkuuteen ajavien tekijöiden lisäksi tulisi miettiä myös keinoja ennaltaehkäisyyn sekä tukipalveluita koulupudokkuuskierteen katkaisuun ja nuorten saattamiseen takaisin osaksi koulutusjärjestelmää. Tähän ongelmaan pyrkivät vastaa- maan erilaiset työvoimakoulutukset. Nuoret saatetaan myös sijoittaa työharjoitteluun tai valmentavaan koulutukseen, josta he saavat työkokemusta. (Linnossuo 2004, 47; Vehviläinen 1999, 202.)

7.1 Tutkimustavoitteiden tarkastelu

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää nuorten näkökulmasta Laptuote-säätiön nuor- tenryhmien merkitystä koulupudokkuuskierteen katkaisemisessa ja nuorten saattami- sessa takaisin osaksi koulutus- ja työmarkkinoita. Opinnäytetyössäni pyrin saamaan vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen: Millaisia syitä nuorten koulupudokkuuden taustalla on? Millaisia kokemuksia nuorilla on Laptuote-säätiön palveluista? Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia nuorilla on Vapa- tai Oppipajaryhmän jälkeen?

Tuloksista käy ilmi, että Laptuote-säätiön nuortenryhmät pyrkivät aktiivisesti tukemaan nuoria yhteishaussa menestymisen lisäksi myös elämänhallinnassa. Nuortenryhmien toiminta on monipuolista ja antaa nuorille erilaisia valmiuksia kohdata haasteita niin koulutuksen tai työllistymisen kuin arjenkin suhteen. Nuoret arvostavat ryhmiltään saamaansa tukea ja erityisesti mahdollisuutta korottaa huonoja peruskoulun arvosanoja, joista koulupaikansaaminen on ehkä aikaisemmin jäänyt kiinni.

Laptuote-säätiö ehkäisee myös osaltaan syrjäytymistä tarjoamalla nuorille koulupudokkaille aikatauluja ja rutiinia. Nuorten viettäessä päivänsä nuortenryhmien parissa, he eivät jää päiviksi kotiin tai ajelehti kaupungilla tyhjänpanttina. Nuoret itse kokivat merkityksellisenä sen, että kavereiden ollessa koulussa, on myös koulupudokkaille tarjolla heidän tilannettaan palvelevaa sisältöä päiviin. Nuorten mukaan ryhmissä aikatauluista pidetään kiinni ja perään soitellaan, mikäli nuori ei sovittuna aikana ilmestynyt paikalle.

Opinnäytetyöni tuloksista käy ilmi, että kahdeksan haastattelun nuorta haki vuoden 2011 yhteishaussa. Ennen Laptuote-säätiön nuortenryhmiä nuorista vain kolme oli saanut koulupaikan aiemmilla hakukerroilla. Arvosanojen korotuksen jälkeen nuorilla on suurempi todennäköisyys menestyä yhteishaussa. Kouluun pääsy voi olla kiinni hyvinkin pienestä, jolloin korotetut numerot tai Laptuote-säätiön työpajoilta saadut lisäpisteet voivat ratkaista nuoren kohtalon.

Tulevaisuudensuunnitelmien suhteen on vaikea rakentaa vakaata pohjaa, ilman koulutusta ja sitä seuraavaa työllistymistä. Haastattelemillani nuorilla oli monenlaisia tulevaisuudenhaaveita, mutta kaikkia yhdisti halu päästä elämässä eteenpäin ja korjata aiemmin tehtyjä virheitä. Tulokset koulutusvalintojen suhteen olivat hyvin kaksijakoiset. Toiset tähtäsivät jollekin tietylle alalle, kun taas toisille tuntui olevan aivan yhden tekevää, minkä koulutuksen saisivat, kunhan koulupaikka vain heltäisi. Laptuote-säätiöllä nuorilla on mahdollisuus tutustua työelämään ja pohtia omia kiinnostuksiaan ja uratoiveitaan.

Koulutuksen jälkeistä elämää ajatellen, jokaiselle nuorelle luonnollinen jatkumo oli päästä koulutustaan vastaavaan työhön. Monilla into työelämään ja tienaamaan rahaa oli niin korkea, että työmarkkinoille yritettiin pyrkiä oikotietä, ilman koulutusta. Karu tosiasia kuitenkin on, että kokoajan ollaan menossa enemmän kohti sitä ajatusmaail-

maa, että ilman koulutusta ei työllistymäänkään pääse. Lukuisille aloille on olemassa potentiaalisia ja koulutettuja työpaikanhakijoita, joiden varjoon kouluttamattomat ja vailla työkokemusta olevat nuoret auttamatta jäävät. (Järvinen & Vanttaja 2006, 19; Kallunki & Kangaskesti 1997, 70; Vehviläinen 1997, 119.)

Nuorten tulevaisuudenhaaveet olivat yllättävän realistisia ja moni tyytyisi elämässään tavallisen työläisen arkeen. Muutama nuori haaveili lottovoitosta ja äkkirikastumisesta ilman töidentekoa, mutta pääosin nuorten haaveet liikkuivat koulutuksen, työn, asunnon, perheen ja toimeentulon ympärillä. Realististen haaveiden pohjalta nuorten on helpompi lähteä rakentamaan omaa elämäänsä.

7.2 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyössäni nousi esille Laptuote-säätiön merkitys koulupudokkuuskierteen katkaisussa ja nuorten arjessa. Opinnäytetyöni aihe on siis työelämän yhteistyökumppanille tarpeellinen. Sitä voivat hyödyntää myös muut vastaavanlaiset palveluntarjoajat. Lisäksi opinnäytetyötäni voidaan käyttää apuna kehitettäessä uusia malleja koulupudokkuuskierteen ennaltaehkäisyyn ja jo muodostuneen kierteen pysäyttämiseen. Opinnäytetyöni tarjoaa myös paljon tietoa koulupudokkuuteen vaikuttavista tekijöistä, joiden avulla voidaan ymmärtää syitä ongelman taustalla.

Opinnäytetyön teko prosessina oli asia, jollaista en ollut kokenut aiemmin. Paneutuminen vuodeksi tiiviisti oman aiheen pariin oli haastavaa ja vaati enemmän työtä, kun olin etukäteen osannut kuvitella. Mielenkiintoinen ja motivoiva aihe valikoitui melko sujuvasti työelämäkontaktin kautta, mutta aiheen rajaaminen oli aikaa vievää. Tarkemmat painopisteet löytyivät kuitenkin teoriataustaa kirjoittaessa, jolloin myös haastattelujen teemarunkoon päätyvät aihealueet valikoituivat. Haastattelutilanne oli minulle uusi ja jälkikäteen huomasinkin asioita, joita olisin voinut tehdä toisella tavalla, mikäli olisin ollut kokeneempi haastattelutilanteessa.

Opinnäytetyöni aineistosta sain melko vaivattomasti vastauksia haluamiini aihealueisiin. Kun haastateltava sai vastata vapaasti eri teemoihin liittyviin kysymyksiin, litte-roitua aineistoa syntyi paljon. Haastateltavistani valtaosa oli hyviä informanteja, jotka vastasivat avoimesti ja laajasti kysymyksiini ilman ennakkoluuloja. Tulosten kirjoittaminen olikin ehkä mielekkäintä ja haastatelluista nuorista sai irti monia loistavia si-

taatteja, jotka elävöittivät tekstiä. (Grönfors 1982, 106; Hirsjärvi & Hurme 1995, 41 – 42; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 86.)

Tulokseni pohjaavat kuitenkin vain näiden yhdeksän nuoren mielipiteisiin ja kokemuksiin, eikä niitä voi suoraan yleistää. Lisäksi tulosten luotettavuudesta ei koskaan voi olla täysin varma, sillä aina on olemassa mahdollisuus, että haastateltavat antavat aiheesta väärää informaatiota syystä tai toisesta. Itse haastattelutilanteessa nuoret vaikuttivat kuitenkin havaintojeni pohjalta vilpittömiltä. Luotettavuutta lisää myös se, että osallistuminen ja vastaaminen olivat vapaaehtoisia. Haastattelutilanne ja -paikka pyrittiin tekemään rauhalliseksi ja näin pyrittiin mahdollistamaan haastateltavan rehellinen mielipiteiden esiintuonti. (Hirsjärvi ym. 2004, 192 – 194.)

Ainoa asia, joka itseäni jäi prosessissa harmittamaan, oli se, että en saanut tutkimuksessani tietooni kuinka moni haastattelun nuorista sai koulupaikan yhteishaussa 2011. Haastatteluni olivat keväällä, jolloin yhteishauntulokset eivät olleet vielä ilmestyneet. Jälkikäteen ajatellen se olisi ollut mielenkiintoinen asia, joka varmasti olisi kiinnostanut myös lukijaa. Mikäli vielä jatkan koulupudokkuuden tutkimista, voisi yhtenä mielenkiintoisena kohteena olla juuri se, saavatko nuoret, jotka aiemmin on luokiteltu koulupudokkaiksi, koulupaikan Laptuote-säätiön nuortenryhmän jälkeen.

LÄHTEET

Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1999. Nuoren aika. Porvoo. WSOY.

Ahola, Pirjo 2008. Sytykkeitä oppilaslähtöiseen oppilaitosyhteistyöhön. Teoksessa: Heleena, Lehtonen (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto. 128 – 139.

Alatupa, Saija (toim.); Karppinen, Krister; Keltikangas-Järvinen, Liisa & Savioja, Hannele 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki. Edita Prima Oy

Christenson, Sandra L. & Thurlow, Martha L. 2004. School Dropouts: Prevention, Considerations, Interventions and Challenges. American Psychological Society. Volume 13 – Number 1. 36 – 39.

Ekebom, Ulla-Maija; Helin, Merja & Tulusto, Riitta 2000. Satayksi kouluongelmaa. Opettajan käsikirja. Helsinki. Edita Prima Oy

Grönfors, Martti 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva. WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1995. Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huhtala, Mikko & Lilja, Kari 2008. Ongelmalliset oppijat. Opetushallitus. Helsinki. Edita Prima Oy

Huhtanen, Kristiina 1999. Kunnan omat voimavarat syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teoksessa: Matti, Kuorelahti & Reijo, Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nuorisosiainneuvottelukunta. 241 – 250.

Hämäläinen, Juha 1996. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Kuopio. Snellman-instituutti.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku 2008. Koulutus, polarisaatio ja tasa-arvo: Hyvä- ja huono-osaistuminen perus- ja keskiasteen koulutuksessa. Teoksessa: Minna, Autio; Kirsi, Eräranta & Sami, Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Helsinki. Nuorisosiainneuvottelukunta. 140 – 149.

Järvinen, Tero & Vanttaja, Markku 2006. Koulupudokkaiden työurat. Yhteiskuntapolitiikka 71, 14 – 22.

Kallunki, Aila & Kangaskesti, Anu 1997. ”Jokainen rakentaa sen tien sitte ite”. Tutkimus yhdeksän oululaisnuoren koulun keskeyttämisestä ja suhtautumisesta koulutukseen. Teoksessa Kari, Ruoho & Markku, Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki. Nuorisosiain neuvottelukunta. 69 – 77.

Kanerva, Veli-Matti 1997. Työ, koulu ja nuoret. Koulunuorten suhtautumisesta työhön. Teoksessa Kari, Ruoho & Markku, Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki. Nuorisosiain neuvottelukunta. 79 – 90.

Komonen, Katja 1997. Erilaiset opintiet. Tutkimus ammattikouluopintojen keskeyttämisestä osana nuoren koulutusuraa. Teoksessa Kari, Ruoho & Markku, Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki. Nuorisosiain neuvottelukunta. 91 – 102.

Komonen, Katja 1999. Yksilöllinen valinta vai portti koulutukselliseen syrjäytymiseen? – ammattikouluopinnot keskeyttäneiden nuorten koulutuspolut. Teoksessa: Matti, Kuorelahti & Reijo, Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nuorisosiainneuvottelukunta. 117 – 128.

Komonen, Katja 2007. Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. Mikkeli. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Korja, Minna-Liisa 2008. VaPa – Nuorten varhennettu kuntoutus Lappeenrannassa. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kuronen, Ilpo 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkoulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino.

Kuula, Ritva 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu. Joensuun yliopisto.

Lappalainen, Kristiina 1999. Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Teoksessa: Matti, Kuorelahti & Reijo, Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nuorisosiainneuvottelukunta. 99 – 108.

Laptuote-säätiö 2011. Säätiön www-sivut. <http://www.laptuote.fi>. Päivitetty 6.3.2011. Luettu 6.3.2011.

Laukkanen, Eila 2003. Kasvun mahdollisuudet nuoren psyykkisissä häiriöissä. Teoksessa: Minna, Valkonen-Korhonen; Kaarina Lehtonen & Timo Tuovinen (toim.) Mielenterveys uusiutuvana voimavarana. Helsinki. Yliopistopaino. 210 – 214.

Lehtonen, Heleena & Lehtonen Helena 2008. Avauksia perusopetuksen yrittäjyyskasvatukseen. Teoksessa: Heleena, Lehtonen (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto. 48 – 67.

Linnossuo, Outi 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Helsinki. Edita Prima Oy.

Lämsä, Anna-Liisa 1999. Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa: Matti, Kuorelahti & Reijo, Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nuorisoasiainneuvottelukunta. 49 – 60.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki. International Methelp Ky.

Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelujen ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Mäensivu, Kirsti 2008. Kohti uutta koulukonseptia. Teoksessa: Heleena, Lehtonen (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto. 152 – 169.

Mäkelä, Klaus 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki. Oy Gaudeamus Ab. 42 – 61.

Pietikäinen, Reetta 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä - Työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa: Sinikka, Aapola & Kaisa, Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Tampere. Tampereen yliopisto. 219 – 253.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Johdanto. Teoksessa: Johanna, Ruusuvuori & Liisa, Tiittula. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere. Vastapaino. 9 – 21.

Rönkä, Anne 1996. Syrjäytymisen prosessit ja vastavoimat. Teoksessa: Erja, Saarinen (toim.) Elämän syrjästä kiinni – puheenvuoroja syrjäytymisestä ja selviytymisestä. Saarijärvi. Kirkon nuorisotyön keskus. 7 – 22.

Siikonen, Nina 2007. ”Mie en osaa mitää”. Peruskoulun viimeinen vuosi Omaura-luokalla. Elimäki. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen, Jari 2010. Nuoruusikä. Helsinki. WSOY.

Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.

Takala, Mikko 1992. Kouluallergia -yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Tampere. Tampereen yliopisto.

Tilastokeskus 2011. Koulutukseen hakeutuminen. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin 2005 – 2009, %. Tilastokeskuksen www-sivut. <http://www.stat.fi>. Päivitetty: 9.4.2011. Luettu: 9.4.2011.

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä Pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä. PS-kustannus.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehviläinen, Jukka 1997. Pitkä välitunti vai jatkuva väli vuosi. Koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten rationaliteetit. Teoksessa Kari, Ruoho & Markku, Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. Helsinki. Nuorisoasiain neuvottelukunta. 119 – 132.

Vehviläinen, Jukka 1999. Muukalaisia koulutusparatiisissa. Teoksessa: Matti, Kuorelahti & Reijo, Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nuorisoasiainneuvottelukunta. 197 – 205.

Vertanen, Ilkka 2008. Yrittäjäyyskasvatus syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teoksessa: Heleena, Lehtonen (toim.) Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto. 10 – 47.

Teemahaastattelun runko

Perustiedot

- Nimi
- Ikä
- Perhesuhteet, vanhempien ammatit
- Lapsuus
- Harrastukset

Koulutustiedot

- Mitä kouluja käynyt? (Oliko kouluvaihdoksia? Millaisella luokalla?)
- Kuinka koulu sujui? (Ala-aste/yläaste/muu? Kiinnostiko/pelottiko?)
- Kiusattiinko koulussa?
- Miten opettajat vaikuttivat?
- Hankaluuksia koulussa? (Mitä ja milloin?)
- Mahdollinen keskeytys? (Miksi ja milloin?)

Laptuote-säätiö

- Milloin, miksi ja kenen ohjaamana?
- Mitä toimintaan kuuluu?
- Mitä mieltä Laptuote-säätiöstä? (Jotain hyvää/huonoa?)
- Mitä hyödyttänyt?
- Mitä muuttaisit toiminnassa?

Elämäntilanne ja tulevaisuus

- Millainen elämäntilanne?
- Tekisitkö jotain toisin? (Mitä ja miksi?)
- Tulevaisuudensuunnitelmat? (Opiskelu? Työt?)
- Haaveet?